

Verduurzaming erfgoed in Gemeente Waterland

04 oktober 2023

COUP
URBAN PRODUCERS

buro moon

Bron: Beeldbank Waterland

Inhoud

3	1. aanleiding
5	2. projectaanpak
10	3. inventarisatie
26	4. regime zonnepanelen-beleid
53	5. advies zonnepanelenbeleid
70	6. kansen voor alternatieve vormen van energieopwekking
74	7. isolatiemaatregelen
77	bijlage 1. gespreksverslagen kernraden en historische verenigingen
83	bijlage 2. verslagen adviezen commissie welstand en monumenten
87	bronvermelding
88	colofon

1. aanleiding

Aanleiding

Waterland is rijk aan monumenten. De gemeente heeft maar liefst 322 rijksmonumenten en telt daarnaast 60 gemeentelijke en 12 provinciale monumenten. Daarnaast heeft Waterland een viertal rijksbeschermd stads- en dorpsgezichten. Dit zijn de schilderachtige dorpen Broek in Waterland en Zuiderwoude, de voormalige Zuiderzeestad Monnickendam en het eiland Marken. Vanwege de schoonheid en de cultuurhistorie van deze plaatsen zijn zij in trek bij toeristen en zijn het geliefde kernen om in te wonen. Het is van belang dat deze objecten en gebieden hun gekoesterde karakteristieken behouden.

Juist voor deze geliefde en schilderachtige gebieden en objecten is in het landelijke klimaatakkoord afgesproken dat ook het beschermd erfgoed een substantiële bijdrage zal gaan leveren aan energiebesparing en hernieuwbare energieopwekking. Daarin staat dat de categorie beschermd monumenten gezamenlijk komt tot een CO2-reductie van 40% in 2030 en 60% in 2040. Verduurzaming van monumenten is nodig, zodat deze gebouwen aantrekkelijk in gebruik blijven en zo doorgegeven worden aan nieuwe generaties onder het motto 'behoud door verduurzaming'. Ook de gemeente Waterland heeft de ambitie om haar erfgoed te verduurzamen uitgesproken. In het Coalitieakkoord 'Vrij, Sociaal, Groen' is opgenomen dat het college deze collegeperiode de welstandsnota zal aanpassen, zodat er ook in beschermd stads- en dorpsgezichten meer mogelijkheden komen voor verduurzaming en modern onderhoud.

Dit is een lastige opgave, en een zoektocht naar een juiste balans tussen enerzijds het behoud van het waardevolle erfgoed, en anderzijds het mogelijk maken van eigenaren van beschermd erfgoed om op het eigen perceel of woonhuis duurzame energie op te wekken. Juist binnen monumenten en historisch waardevolle panden is dit noodzakelijk. Op de lange termijn is het verduurzamen van een monument ook in het belang van het behoud ervan. Verduurzaming draagt bij aan het toekomstig gebruik: dankzij duurzaamheidsaanpassingen blijft het

beschermd erfgoed functioneel en behoudt het zijn vastgoedwaarde.

Maar ook op de korte termijn is verduurzaming cruciaal: enerzijds om de energierekening betaalbaar te houden, en anderzijds om een comfortabele leefomgeving te behouden voor de huidige bewoners. Genoeg reden dus om de regels en criteria m.b.t. duurzaamheid uit de Nota Uiterlijk van Bouwwerken van 2018, tegen het licht te houden, en waar mogelijk op te rekken.

Zonnepanelen en zonneboilers zijn de meest bekende en rendabele manier om duurzame energie op te wekken voor particuliere pandeigenaren. Tegelijkertijd hebben zij een grote visuele impact op het pand, het straatbeeld en de omgeving. Deze nota helpt om te bepalen in welke gebieden en onder welke voorwaarden zonnepanelen kunnen worden toegestaan. Doel ervan is om te bevorderen dat er met aandacht voor erfgoedwaarden bij zoveel mogelijk panden in historisch beschermd stads- en dorpsgezichten zonnepanelen kunnen worden gelegd. Voor een aantal locaties in Waterland blijven de mogelijkheden beperkt, als gevolg van het historisch waardevolle (straat)gezicht, de aantrekkingskracht ervan op de toeristische sector en de alzijdigheid van deze panden. Voor die gebieden zoeken we in deze nota naar alternatieve vormen van duurzame energieopwekking voor de betreffende eigenaren, bijvoorbeeld door middel van een 'subsidieregeling coöperatieve energieopwekking'.

Daarnaast worden uitgangspunten gegeven voor het isoleren van gevels, daken en ramen van historisch waardevolle panden en monumenten. Immers, hoe minder energie er wordt gebruikt, hoe minder er hoeft te worden opgewekt. Met deze uitgangspunten krijgen pandeigenaren inzicht in een juiste omgang met isolatie in een historisch waardevol pand.

2. projectaanpak

2a. Projectaanpak

De gemeente Waterland heeft de opdracht verleend aan bureau COUP om de mogelijkheden tot verruiming van de huidige regels te onderzoeken, en het college hierin te adviseren. De opbrengst van dit onderzoek dient te worden vertaald in welstandscriteria en worden toegevoegd aan de Nota Uiterlijk van Bouwwerken. Dat betekent dat de opgave betrekking heeft op enerzijds vanuit de openbare ruimte zichtbare verduurzamingsmaatregelen, en anderzijds op vergunningplichtige maatregelen.

Zonnepanelen en zonnecollectoren zijn hierbij de meest voorkomende verduurzamingsmaatregelen, die veel invloed hebben op het uiterlijk aanzien van een gebouw, straat of gebied. Daarnaast zullen ook het plaatsen van technische installaties (bijvoorbeeld warmtepompen) en het isoleren van gevels, daken en ramen aan bod komen.

BESCHERMD ERFGOED

In het overgrote deel van de Waterland gelden de vergunningvrije regels voor zonnepanelen vanuit het rijk. Vergunningvrij betekent niet zonder regels. Het ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties heeft regels opgenomen in de brochure 'Zonnecollectoren en Zonnepanelen, wanneer vergunningvrij, wanneer omgevingsvergunning nodig?'.

Voor de gemeentelijke, provinciale en rijksmonumenten is het plaatsen van zonnepanelen altijd vergunningplichtig. Voor panden binnen de rijksbeschermd stads- en dorpsgezichten is het plaatsen van zonnepanelen vergunningplichtig, tenzij deze op het achterdakvlak, niet zichtbaar vanuit het openbaar toegankelijke gebied, geplaatst worden. Omdat in de meeste beschermd stads- en dorpsgezichten een groot deel van de panden alzijdig zichtbaar is, zal deze uitzondering slechts beperkt vergunningvrije situaties opleveren. Bovendien is een relatief hoog percentage van de panden binnen de rijksbeschermd stads- en dorpsgezichten aangewezen als monument.

Deze opdracht richt zich op het verduurzamen van het beschermd erfgoed in de gemeente Waterland, waar het plaatsen van zonnepanelen en het isoleren van gevels, daken en glas vergunningplichtig is. De 'algemene uitgangspunten' zijn echter ook van toepassing op panden

die binnen de vergunningvrije regels passen, al hebben ze hier geen dwingend, maar slechts een adviserend karakter.

Vergunningaanvragen die betrekking hebben op beschermd erfgoed (monumenten en panden binnen beschermde stads- en dorpsgezichten) worden in principe voorgelegd aan de commissie voor welstand en monumenten van de gemeente Waterland. Deze onafhankelijke commissie met expertise op gebied van architectuurhistorie, (historische) bouwkunde en cultuurhistorie zal elke aanvraag op zich beoordelen, gekeken naar het object en in zijn specifieke context. Omdat elk monument anders is, is dit maatwerk per object een vereiste. Het is voor de aanvrager bovendien altijd mogelijk om met de commissie in gesprek te gaan. Ook kan een vooroverleg aangevraagd worden door een aanvrager/ pandeigenaar, dat zowel met de betrokken ambtenaar als met de commissieleden gevoerd kan worden. Voordat er kosten worden gemaakt voor bouwkundige tekeningen en legesgelden, kan middels zo'n gesprek een goede inschatting worden gemaakt van de kans van slagen van een vergunningaanvraag.

AANPAK PROJECT

De aanpak van dit project bestaat uit drie fases, te weten de inventarisatie, het ontwikkelen van scenario's en gebiedskaarten en het advies.

Fase 1: Inventarisatie en participatie

Om te komen tot een passend advies voor de verduurzaming van het beschermd erfgoed, moeten we eerst een goed beeld hebben van de erfgoedcollectie van Waterland: wat is er aan erfgoed en wat kenmerkt dit erfgoed? In deze fase hebben we daarom een bondige analyse gemaakt, gebaseerd op het bestaande beleid (Erfgoednota Waardevol Waterland, Nota Uiterlijk van Bouwwerken, Erfgoedlijsten en aanwijzingsbesluiten van de rijksbeschermd stads- en dorpsgezichten) en locatiebezoek. Ook hebben we de verschillende landelijke beleidsstukken verzameld en verwerkt, ten aanzien van vigerende regelgeving van het beschermd erfgoed.

Daarnaast zijn we om tafel gegaan met verschillende partijen:

de ambtelijke organisatie (beleidsmedewerkers duurzaamheid en erfgoed en de verantwoordelijk wethouder (portefeuille erfgoed en duurzaamheid), de onafhankelijke commissie voor welstand en monumenten (onderdeel van de regionale stichting Mooi Noord-Holland), de stads- en dorpsraden van de gemeente Waterland, de Vereniging Oud Monnickendam en de Vereniging Oud Broek.

Fase 2: Scenario's

We hebben drie scenario's ontwikkeld voor de verduurzaming van monumenten: een hoog, middel en laag niveau van verduurzaming. Voor deze scenario's hebben we visualisaties gemaakt van panden met zonnepanelen, binnen de verschillende kernen en op verschillende karakteristieke monumenten.

- Het scenario hoog (in rood aangegeven op de kaarten) is het meest strenge regime waarbij zonnepanelen zichtbaar vanuit het openbaar toegankelijke gebied in principe niet worden toegestaan. Zonnepanelen op ondergeschikte bijgebouwen en platte daken worden wel toegestaan.
- Binnen het scenario middel (in blauw aangegeven op de kaarten) worden zonnepanelen op zij- en achterdakvlakken toegestaan, mits gepositioneerd in een gesloten vlak en reversibel geplaatst. Zonnepanelen op het (voor)dakvlak gericht naar het openbaar gebied worden niet toegestaan.
- Binnen het scenario laag (in groen aangegeven op de kaarten) worden zonnepanelen op alle dakvlakken toegestaan, mits gepositioneerd in een gesloten vlak en reversibel geplaatst.

Aan de hand van visualisaties van de verschillende regimes per kern, hebben we een analyse gemaakt van welke scenario het beste past in welk gebied. Hierbij hebben we de gebiedsinventarisaties en de hierbij opgestelde ruimtelijke karakteristieken gebruikt ter argumentatie van de gemaakte keuzes. Omdat elk monument en elk beschermd dorpsgezicht, anders is, kunnen we geen algemene criteria opstellen voor heel Waterland, maar wel kunnen we per gebied een passend regime beoordelen. Een dorp in een landelijke omgeving verdient een ander beleid, dan een historische binnenstad, en een stolpboerderij is weer niet te vergelijken met een arbeiderswoning. Per rijksbeschermd

stads- of dorpsgezicht hebben we een kaart opgesteld, waarin het toepasbare regime in kleur is aangegeven. Soms zijn dat per kern verschillende regimes, als de situatie daarom vraagt.

Fase 3: Advies

We hebben de verschillende scenario's en gebiedsindelingen getoond en besproken in een tweede bijeenkomst met de ambtelijke organisatie en de commissie voor welstand en monumenten. Samen zijn we gekomen tot een voorkeursscenario, op basis van de kaarten met de gebiedsindelingen en ondersteunende visualisaties. We denken hierbij tot een uitkomst te zijn gekomen die de balans houdt tussen enerzijds de verduurzamingsopgave, en anderszijds het behoud van het erfgoed. Naast een beleid voor zonnepanelen, besteden we ook aandacht aan passende isolatiemaatregelen voor het beschermde erfgoed, en zoeken we ook naar alternatieven voor zonnepanelen. Daar waar de mogelijkheden beperkt blijven voor pandeigenaren, adviseren we de gemeente om mogelijkheden te creëren voor alternatieve vormen van energieopwekking, bijvoorbeeld een regeling coöperatieve energieopwekking.

Het advies hebben we uitgewerkt in deze adviesnota. Daarnaast leveren we criteria aan voor de welstandsnota. We hebben de resultaten van het onderzoek in deze eindrapportage verwerkt. De verslagen van de gesprekken met de stads- en dorpsraden, de historische vereniging en de commissie voor welstand en monumenten zijn als bijlagen toegevoegd.

2b. Inspiratie

Ook hebben we inspiratie opgedaan bij andere gemeenten. Het verduurzamen van beschermd erfgoed is momenteel een urgent onderwerp, en er zijn dan ook vele verschillende voorbeelden van te vinden. Hieronder volgen drie gemeenten die beleid hebben opgesteld binnen een rijksbeschermd stadsgezicht, elk met een eigen aanpak.

Amsterdam

De gemeente Amsterdam bijvoorbeeld heeft ook meerdere omvangrijke rijksbeschermd stadsgezichten en een groot aantal monumenten. Zij hebben voor deze gebieden een 'Dakeninventarisatie' gemaakt, waarbinnen op pandniveau de mogelijkheden zijn aangegeven voor het plaatsen van zonnepanelen, onderverdeeld in twee categorieën: Ruime mogelijkheden en Beperkte mogelijkheden. De pandeigenaar kan zodoende alvorens een plan in te dienen, een goede inschatting maken van de kans op een vergunning.

Amersfoort

De gemeente Amersfoort heeft het beleid voor zonnepanelen in de binnenstad, dat in 1983 is aangewezen als rijksbeschermd stadsgezicht, tot op pandniveau vormgegeven. Dit omvangrijke project is mogelijk gemaakt dankzij een bijdrage van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, die het als pilotproject heeft gebruikt binnen hun onderzoek naar zonpotentie binnen historische binnensteden.

Binnen dit project analyseerde de gemeente de cultuurhistorische waarden van het dakenlandschap en zette deze in een 'waardenkaart'. Daarnaast is samen met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed een interactieve zonnepanelenkaart gemaakt waarop je, door verschillende kaartlagen over elkaar te leggen, kunt zien waar op panden wel of juist niet zonnepanelen zouden kunnen komen te liggen, op basis van zonpotentieel en zichtbaarheid vanaf ooghoogte. Hieruit is de hiernaast afgebeelde kaart voortgekomen, dat per kleur laat zien waar mogelijkheden zijn voor het plaatsen van zonnepanelen, en op welke plaatsen niet, of slechts beperkt. Op monumentale en beeldbepalende daken mogen zonnepanelen alleen worden geplaatst op niet zichtbare dakvlakken. Met de blauwe omlijning zijn vergunningvrije achterdakvlakken gemarkeerd.

Bron: de website van de gemeente Amsterdam [\[link\]](#)

Bron: de website van de gemeente Amersfoort [\[link\]](#)

Nijmegen heeft gekozen voor een gedurfd scenario, waarmee zij zich profileren als een vooruitstrevende gemeente waarbij verduurzaming van beschermd erfgoed mogelijk gemaakt wordt. Zonnepanelen op alle dakvlakken, ook binnen het rijksbeschermd stadsgezicht, behoren tot de mogelijkheden. Uitgangspunt blijft dat de zonnepanelen niet storend zijn voor de beeldkwaliteit van de historische omgeving of de monumentale waarden, en dat daarom maatwerk belangrijk blijft. Het aanvragen van een vergunning voor het plaatsen van zonnepanelen op beschermd erfgoed, blijft verplicht, evenals de toets per aanvraag door een onafhankelijke adviescommissie.

worden gehouden, en werden zonnepanelen op en bijzondere dakbedekkingen niet toegestaan.

Bron: de website van de gemeente Nijmegen [[link](#)]

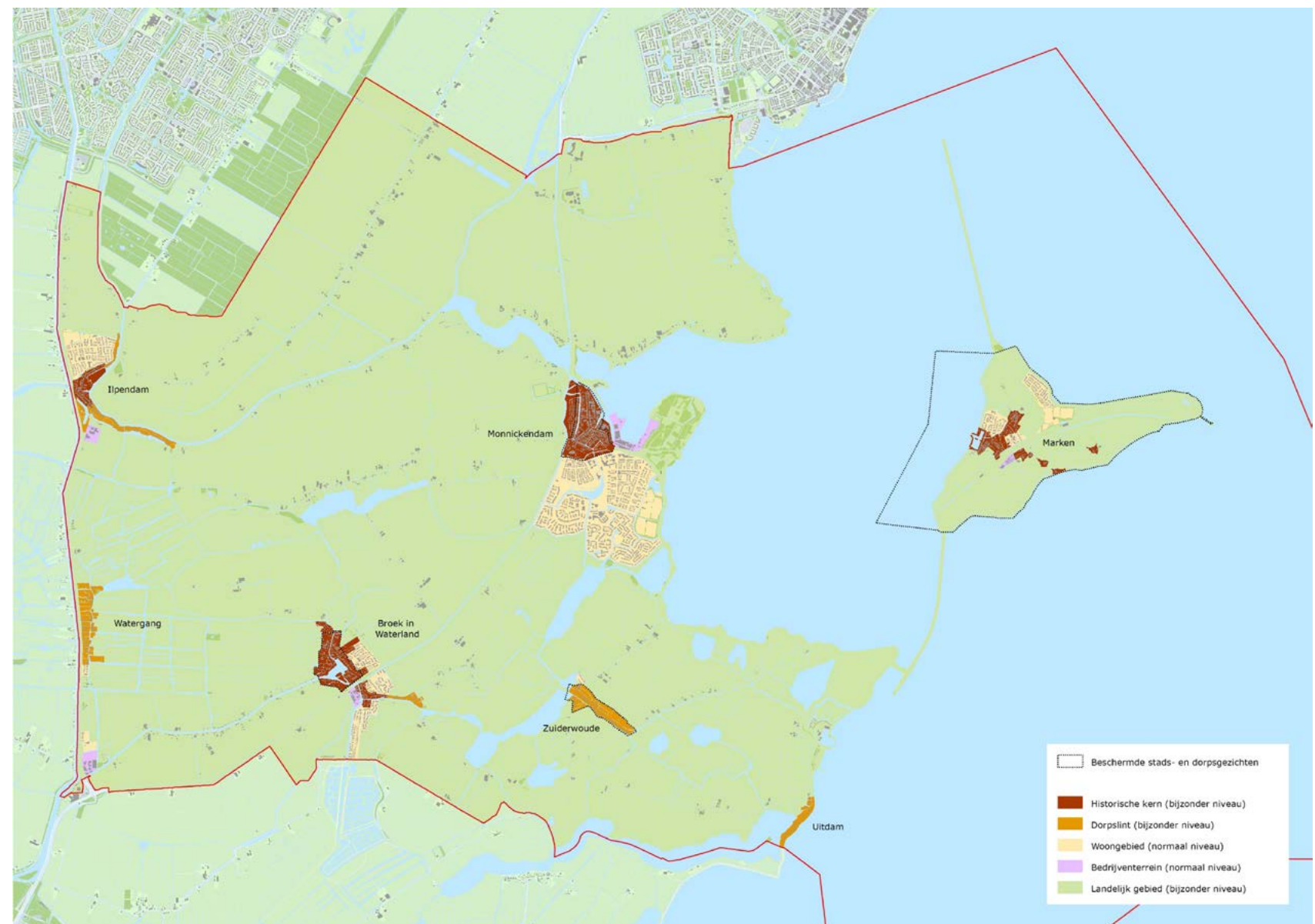
3. inventarisatie

3 Gebiedsbeschrijvingen en ruimtelijke karakteristieken

In de Nota uiterlijk van bouwwerken (2018) heeft de gemeente Waterland het historische karakter en de stedenbouwkundige structuur per gebied geschreven. De gebieden zijn onderverdeeld in verschillende categorieën: historische kernen, dorpslinten, woongebieden, bedrijventerreinen en landelijk gebied. Deze categorieën zijn onderverdeeld in een bijzonder welstandsniveau of een normaal welstandsniveau.

In deze nota laten we deze onderverdeling los, en richten we ons alleen op het beschermde erfgoed: rijksbeschermd stads- en dorpsgezichten, monumenten en beeldbepalende en waardevolle panden. In dit hoofdstuk volgen gebiedsbeschrijvingen en een opsomming van ruimtelijke karakteristieken van de vier beschermde stads- en dorpsgezichten.

Aan de hand van deze ruimtelijke kenmerken per gebied zoeken we naar een passend regime ten aanzien van het plaatsen van zonnepanelen en -boilers. Omdat de stedenbouwkundige en de architectonische kenmerken, en de daklandschappen van de vier beschermde stads- en dorpsgezichten van elkaar verschillen, heeft dit consequenties voor de verdraagzaamheid en toelaatbaarheid van zonnepanelen in het gebied. In dit hoofdstuk halen we argumentatie op als grondlegger voor het zonnepanelenbeleid, per gebied.

Kaart met Welstandsgebieden uit de Nota Uiterlijk Bouwwerken, gemeente Waterland (2018)

3a. Gebiedsbeschrijving rijksbeschermd stadsgezicht Monnickendam

De oorspronkelijke stedelijke structuur is bewaard gebleven. Deze structuur wordt bepaald door drie oorspronkelijke hoofdstraten: Noordeinde, Zuideinde en Kerkstraat (De Zarken). Daarnaast vormt de haven samen met de Middendam en de Fluwelen Burgwal een belangrijke structuurdrager en karakteristieke plek in Monnickendam. Het oorspronkelijke verkavelingspatroon is nog duidelijk herkenbaar door de lange smalle percelen haaks op deze hoofdassen en een stegenpatroon in dezelfde richting. De bebouwing kenmerkt zich door individuele panden binnen aaneengesloten gevelwanden in een strakke rooilijn. Langs de hoofdstraten zijn de schaal en maat van de bebouwing doorgaans groter (maximaal 3 bouwlagen) dan in de zijstraten (1 laag met kap). De meeste gebouwen staan haaks op de weg en hebben een zadeldak vaak voorzien van bijzondere topgevel of wolfseind met gedetailleerd vormgegeven daklijst. Vooral de panden aan de hoofdstraten zijn rijk gedetailleerd (o.a. sierlijsten). De bebouwing bestaat overwegend uit gemetselde gevels en keramische dakpannen (Nota uiterlijk van bouwwerken).

Bron: Beeldbank gemeente Waterland

RUIMTELIJKE KARAKTERISTIEKEN MONNICKENDAM

Stedenbouwkundig

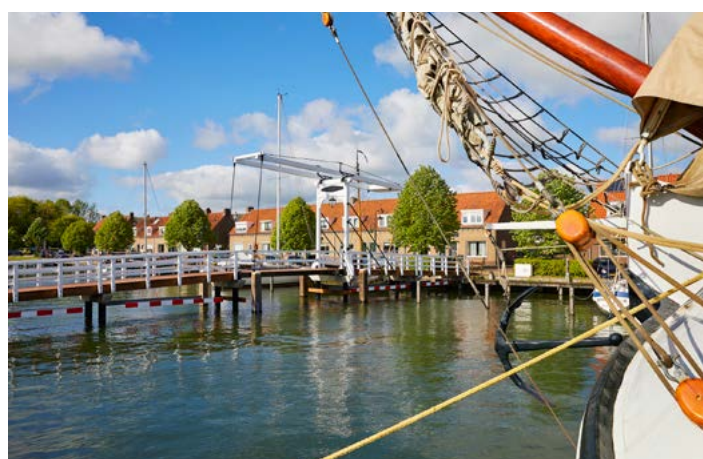
- Een stedelijk karakter en een besloten structuur met smalle, diepe percelen
- Overwegend aaneengesloten bebouwing
- Bebouwing staat met de voorgevel direct aan de straat
- De stedenbouwkundige hoofdstructuur bestaat uit Noordeinde, Zuideinde, Kerkstraat, Middendam, Fluwelen Burgwal en de Haven
- Ondersteunend aan de hoofdstructuur zijn Weezenland, Roozendaal, Groote Noord, Haringburgwal en de Nieuwe en de Oude Zijds Burgwal
- Vanwege de langgerekte percelen is veelal achter op het perceel (bij)bebouwing gerealiseerd in een tweede lijn, veelal niet of nauwelijks zichtbaar vanaf de straat.

Architectonisch

- De bebouwing staat overwegend haaks op de straat, heeft een zadeldak en heeft veelal een rijk gedecoreerde topgevel of daklijst.
- Representatieve gevel met de hoofdentree is gericht naar de straat.
- Bebouwing is opgetrokken in schoon metselwerk, kappen zijn gedekt met keramische pannen in rood of grijs.
- Dakvlakken zijn nog overwegend gaaf, en niet aangetast door dakkapellen, dakkapers, dakvensters of zonnepanelen en –boilers.

Daken

- Een zadeldak met de noklijn dwars op de straat is het meest voorkomende type kapvorm
- Kappen zijn gedekt met keramische pannen in rood of grijs
- Grootschalige bedrijfsbebouwing aan de Haven en Het Prooyen heeft een zadeldak, gedekt met plaatmateriaal

Bron: Beeldbank gemeente Waterland

3b. Gebiedsbeschrijving rijksbeschermd dorpsgezicht Broek in Waterland

Broek in Waterland is ontstaan rond een natuurlijke verbreding van het huidige Havenrak. De bebouwing concentreerde zich in noordelijk en zuidelijke richting. Deze organisch gegroeide lintstructuur is goed bewaard gebleven. De lintbebouwing langs De Erven, Leeteinde, Roomeinde en Havenrak vallen onder het beschermd dorpsgezicht. Kenmerkend zijn de doorzichten tussen de panden op het achterliggende erf en naar het open weidegebied. De doorgaans vrij ruime percelen liggen deels haaks (bijvoorbeeld langs Havenrak) en deels onder een bepaalde hoek (bijvoorbeeld langs De Erven) op de hoofdwegen. De verspringende rooilijnen en de verscheidenheid in bebouwing hebben tot gevolg dat de dorpskern een gevarieerd straatbeeld heeft. Kenmerkend zijn de karakteristieke houten woningen. Ook bakstenen panden uit de achttiende, negentiende en vroeg twintigste eeuw zijn veelvuldig aan te treffen in de oude kern. De bebouwing bestaat over het algemeen uit één woonlaag met een kap. Er komen zowel lijstgevels en topgevels, als daarvan afgeleide varianten voor. De gebouwen zijn meestal rijk gedetailleerd. Dit uit zich bijvoorbeeld in de versierde topgevels of gevellijsten. Het materiaalgebruik is doorgaans hout en steen. Voor de dakbedekking zijn keramische dakpannen (rood en zwart) gebruikelijk. Broeker grijs en Bentheimer (voor beschot), groen of wit (voor ramen) en gebroken wit (voor lijstwerk) zijn kleuren die voor bebouwing in de dorpskern kenmerkend zijn. (Nota uiterlijk van bouwwerken).

Bron: Beeldbank gemeente Waterland

RUIMTELIJKE KARAKTERISTIEKEN BROEK IN WATERLAND

Stedenbouwkundig

- De bebouwing is van oudsher gericht op het Havenrak. Vanwege de natuurlijke vorm van deze stroom, is de stedenbouwkundige opzet organisch van vorm en staan de woningen niet strak in de rooilijn.
- Bebouwing langs het Kerkplein is gericht op de Broekerkerk.
- Bebouwing is gerealiseerd op relatief grote percelen waardoor er meer openheid is in de structuur en het straatbeeld.
- Bebouwing is grotendeels vrijstaand.
- De meeste bebouwing kent geen strakke rooilijn, maar verspringt ten opzichte van elkaar.
- De bebouwing langs de oostzijde van het Havenrak ligt min of meer in een rooilijn gerangschikt, waarbij de topgevels naar de straat zijn gericht.
- Vanwege de overwegend vrijstaande bebouwing en vrije ligging op het perceel zijn veel dakvlakken alzijdig zichtbaar vanuit het openbaar toegankelijke gebied.
- In het straatbeeld is veel groen aanwezig: niet alleen vanwege grote bomen in zowel het openbaar gebied als op privé-terrein. Ook de oevers van het Havenrak zijn groen, en voortuinen zijn slechts beperkt bestraat.

Architectonisch

- Een verscheidenheid aan voorkomende gevels: topgevels, lijstgevels en varianten daarop.
- Een verscheidenheid aan materialisatie van de gevels: in hout in de typische kleur Broeker grijs, maar ook gevels in schoon metselwerk komen veelvuldig voor.
- Met name rond het Havenrak zijn de huizen rijk versierd met ornamenten, behorende tot de mode en stijl van de verschillende bouwperioden. Deze geven het dorp tot op heden een rijk aanzien.
- De in metselwerk opgetrokken bebouwing ligt verspreid binnen de dorpsbebouwing. Deze huizen zijn soberder van aanzien, en voegen zich in de oorspronkelijke bebouwing.

Daken

- Verscheidenheid aan kapvormen: piramidevormige kappen, zadelkappen en schildkappen komen voor.
- Kappen zijn gedekt met keramische pannen in rood en grijs.

Bron: Beeldbank gemeente Waterland

Verduurzaming erfgoed Gemeente Waterland

3c. Gebiedsbeschrijving rijksbeschermd dorpsgezicht Marken

De dorpskern Marken bestaat uit meerdere verspreid liggende, circa 2 meter hoge werven. Marken bestaan van oorsprong uit 27 van dit soort werven, met een concentratie aan bebouwing en steile taluds in een verder open kleipolderlandschap. Tot dorpskern uitgegroeide en aaneengegroeide werven zijn: de Kets, 't Fort, Buurt I, Buurt II, Buurt III, Buurt IV, Havenbuurt, Moskou en Siberië. Kleinere overgebleven werven daarbuiten zijn Wittewerf, Zereiderpad, Grotewerf, Rozewerf en Moenischerf.

Het patroon van de werven wordt gevormd door een onregelmatige blokverkaveling met kleine percelen. Het bebouwingspatroon van het merendeel van de werven is terug te brengen tot een vierkant met twee elkaar kruisende paden, waarbij in iedere hoek ruimte is voor een aantal huizen. Het bebouwingspatroon in de Kerkbuurt daarentegen kenmerkt zich door een ovale basisvorm. Haaks op de hoofdweg zijn de woningen in rijen gesitueerd. De structuur van de Kets is grillig en van de Havenbuurt wordt voor een groot deel bepaald door de karakteristieke rechthoekige haven met de hoge steiger in het midden nog altijd afgestemd op de bottervloot van de Marker visserij.

Karakteristiek voor Marken is dat, behalve een stenen voeting, de woning uit hout is opgetrokken. De onderkant van de voorgevel bestaat meestal uit hout op een stenen plint. Daarboven bevinden zich schuif- ramen met een roedeverdeling. Er zijn vier typen woningen te vinden: de lage woning, de verhoogde woning, woningen gedeeltelijk op palen gebouwd en woningen geheel op palen gebouwd. De oudste huizen zijn zwart geteerd. De nieuwere woningen, uit de negentiende eeuw, zijn groen of grijs geverfd. De dakpannen zijn overwegend rood. Kenmerkend zijn ook de kleine schuurtjes (klompenhokken) die geheel in de stijl van de karakteristieke Marker woningen zijn gebouwd .

De Minnebuurt is een uitbreidingswijk aan de noordzijde van het eiland Marken. De nieuwbouw aan de Minneweg werd gestart in 1959 om het gegroeide aantal inwoners van Marken te kunnen opvangen. In 1960 werden de eerste woningen opgeleverd. Later werd de nieuwbouw steeds verder uitgebreid, mede om jonge gezinnen op het voormalige eiland te behouden (Nota Uiterlijk van Bouwwerken).

Bron: Beeldbank gemeente Waterland

RUIMTELIJKE KARAKTERISTIEKEN MARKEN

Stedenbouwkundig

- Beeldbepalend is de overwegend houten bebouwing, dicht bijeen gebouwd en geconcentreerd op de werven, die als verhoogde nederzettingen oprijzen uit het polderlandschap.
- Als gevolg van de aanpassing van de bebouwing op de natuurlijk ontstane werven, heeft de bebouwing een organische stedenbouwkundige structuur die zich aanpast aan de vorm van de hoger gelegen ondergrond. Woningen staan niet in een strakke rooilijn.
- Er bestaat een groot onderscheid tussen het open, onbebouwde landschap, en de dicht op elkaar staande bebouwing op de werven.
- De structuur van de hoger gelegen werfbebouwing is sinds eeuwen vrijwel ongewijzigd en onaangetast.
- Bebouwing van latere bouwtijd is gebouwd op lagergelegen gronden, zoals de buurt tussen de Kerkbuurt en de Havenbuurt en de Minnebuurt, noord-oostelijk op het eiland.

Architectonisch

- De meest representatieve woningen staan haaks op de hoofdonthuizing, en zijn één bouwlaag hoog met een zadeldak.
- De bebouwing is aaneengesloten en staat in een strakke rooilijn. De topgevels grenzen direct aan de straat.
- De bebouwing staat haaks op de hoofdonthuizing.
- Achter de bebouwing in de eerste lijn, is bebouwing in de tweede, derde of zelfs vierde lijn gerealiseerd, met smalle stegen ontsloten op de Kerkbuurt. De noklijnen staan in elkaars verlengde.
- De bebouwing op de werven is zo sterk geconcentreerd, dat private buitenruimte niet tot nauwelijks aanwezig is.
- Op het talud aan de buitenkant van de werven, oorspronkelijk aangewezen als bleekvelden, staan nu vrijstaande, kleinschalige bijgebouwen, welke overwegend qua kleur en materialisatie aansluiten op de oorspronkelijke bebouwing.
- De woningen zijn overwegend opgetrokken in houten, veelal gepotdekselde delen, in zwart geteerd (oudste woningen) en groen of grijs (jongere bebouwing)
- Jongere bebouwing, veelal op de lagergelegen gronden, is opgetrokken in schoonmetselwerk en een met pannen gedekt zadeldak.
- Bebouwing met een bijzondere bestemming (kerk, pastorie, buurthuis) wijkt af van de rooilijn en materialisatie (schoon metselwerk)

Daken

- De oorspronkelijke bebouwing heeft een zadeldak, met de noklijn doorgaans haaks op de hoofdonthuizing en de topgevel grenzend aan de straat.
- Kappen zijn gedekt met keramische pannen in rood en grijs.

Bron: Beeldbank gemeente Waterland

3d. Gebiedsbeschrijving rijksbeschermd dorpsgezicht Zuiderwoude

Het dorpslint loopt evenwijdig aan de verkaveling van het veenweidelandschap van de Binnenbraek en ligt te midden van een aantal Aeën en Dieën (inbraakgeulen en meren). De ruimtelijke structuur wordt bepaald door het langgerekte bebouwingslint en de samenkomst van enkele wegen en vaarwegen bij de kerk. De ondiepe bouwpercelen staan loodrecht op de weg en worden strak begrensd door de weg en een kavelsloot achter de bebouwing.

In Zuiderwoude is sprake van vrijstaande bebouwing met tussen de bebouwing vaak doorzichten naar het achterliggende landschap. Bij het Dijkeinde wordt de structuur gekenmerkt door een grotere openheid en een meer landelijk karakter. De bebouwing aan de westzijde van het dorp is klein van schaal met overwegend een bouwlaag met kap, en heeft een dorps karakter. De bebouwing aan de oostzijde van het dorp vaker is vaker vrijstaand. Hier komen enkele stolpboerderijen voor. De bebouwing heeft een meer landelijk karakter. Er komen zowel zadeldaken, schilddaken en piramidedaken voor. Tussendoor staat zo nu en dan een pand met twee bouwlagen met vaak een steile kap en een enkele kaakberg (hooihuisboerderij).

De verspringende rooilijnen geven het lint een afwisselend straatbeeld: sommige woningen staan dicht langs de weg en sommige worden door een voortuin van de weg gescheiden. De meeste gebouwen zijn opgetrokken met de karakteristieke houten gevelbekleding. In sommige gevallen wordt het hout gecombineerd met metselwerk: de eerste bouwlaag bestaat dan uit steen, terwijl de topgevel met hout is bekleed. De daken zijn met keramische dakpannen bekleed. Kenmerkend is het gevarieerde kleurgebruik, namelijk licht en donkergroen, licht grijs en beige (Nota uiterlijk van bouwwerken).

Bron: Beeldbank gemeente Waterland

RUIMTELIJKE KARAKTERISTIEKEN ZUIDERWOUDE

Stedenbouwkundig

- Kenmerkend is de compacte lintbebouwing in contrast met het open landschap
- De bebouwing aan de noordzijde van de Zuiderwouder Dorpsstraat grenst overwegend direct aan de straat. De bebouwing aan de zuidzijde heeft overwegend meer ruimte voor een voortuin.
- Bebouwing aan de zuidzijde van de Zuiderwouder Dorpsstraat kent een gevarieerde rooilijn, aan de achterzijde worden de percelen begrensd door de waterloop De Zwet. De percelen zijn dieper en breder en tussen de bebouwing is meer ruimte.
- Bebouwing aan de noordzijde kent een hogere concentratie, woningen staan op kleinere, minder diepe percelen.
- Halverwege wordt de Dorpsstraat doorsneden door een sloot: de dorpsachtige bebouwing aan de westzijde behoort meer tot de kern, de bebouwing aan de oostzijde kent een meer landelijk karakter en grotere openheid.

Architectonisch

- Kleinschaligheid en diversiteit aan lintbebouwing met afwisselend arbeiderswoningen, stolpboerderijen, enkele kaakbergen
- Materialisatie van de bebouwing is divers: zowel een houten gevelbekleding in verschillende kleuren schilderwerk komt voor als schoon metselwerk.
- Met name aan de oostzijde van het lintdorp zijn achter de hoofdbebouwing veel aan- en bijgebouwen opgetrokken.

Daken

- Kapvormen zijn gevarieerd. Zadeldaken, schildkappen, piramidevormige kappen en mansardekappen komen voor.
- De kappen zijn gedekt met keramische pannen, in rood en zwart/antraciet.
- Bebouwing staat met de noklijn zowel haaks op als parallel aan de hoofdontsluiting.

Bron: Beeldbank gemeente Waterland

Verduurzaming erfgoed Gemeente Waterland

4e . Gebiedsbeschrijving dorpskernen Watergang, Uitdam en Ilpendam

De dorpen Ilpendam, Watergang en Uitdam zijn niet aangewezen als beschermde dorpsgezichten. Wel zijn de dorpskernen historisch waardevol en komen er in meer of mindere mate monumenten, beeldbepalende en waardevolle panden voor. De bebouwing binnen deze dorpen zonder objectbescherming, valt onder de vergunningvrije regels van het Rijk. Omdat ze wel karakteristiek zijn voor Waterland en veelal historisch waardevolle straatgezichten kennen, hebben we ze wel meegenomen in de inventarisatie.

WATERGANG

De hoofdstructuur van Watergang bestaat uit dorpsbebouwing langs de smalle Dorpsstraat. Deze straat vormt de centrale as van het dorp, met haaks daarop enkele zijstraatjes. Karakteristiek zijn de vele watergangen, de kleine ophaalbruggen en de vele doorzichten naar het achterliggende open landelijke gebied. Langs de Dorpsstraat is sprake van lintbebouwing, bestaande uit kleine arbeiderswoningen, stolpboerderijen, enkele karakteristieke kaakbergen (hooihuisboerderij) en voorraadschuren. Door de individuele gebouwen op een ruime

Watergang
Bron: Beeldbank gemeente Waterland

kavel en verspringende rooilijnen heeft het lint een gevarieerde bebouwingsstructuur. De bebouwing in de tussenstraatjes bestaat uit rijtjeswoningen en enkele vrijstaande woningen uit de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw. De bebouwing bestaat uit één tot twee bouwlagen met meestal een zadeldak en staan meestal haaks op de weg.

UITDAM

De hoofdstructuur bestaat uit de Uitdammer Dorpsstraat met aan weerszijden lintbebouwing en evenwijdig lopende de Waterlandse Zeedijk. Het westelijk deel van het lint is vrij transparant met meerdere doorzichten naar het achterliggende open landschap en de Uitdammer Die. Aan de oostelijke zijde zijn er enkele doorzichten naar de Waterlandse Zeedijk. De bebouwing is divers met kleinere arbeiderswoningen en een enkele stolpboerderij. De sterk verspringende rooilijnen geven het straatbeeld een gevarieerd karakter. De woningen hebben doorgaans een grote voortuin, omdat ze veelal achter op de kavel staan. Oorspronkelijk waren de woningen georiënteerd op de hogere Waterlandse Zeedijk. Later is de Uitdammer Dorpsstraat

Uitdam
Bron: Beeldbank gemeente Waterland

aangelegd door de toenmalige achtertuinen van de woningen. Hierdoor zijn de zogenaamde 'overtuinen' ontstaan. De bebouwing bestaat overwegend uit één bouwlaag met een zadeldak. Incidenteel komen ook woningen met twee bouwlagen voor. De nokrichting is zowel haaks op als evenwijdig aan de weg.

ILPENDAM

De dorpskern Ipendam ligt ingeklemd tussen de oude loop van het Noord-Hollands Kanaal en de Purmerringvaart. Beide wateren komen in de oude kern samen en bepalen in belangrijke mate het beeld. In de Dorpsstraat komen diverse functies voor die variëren van maatschappelijke voorzieningen tot winkels en recreatie. Richting het noorden (De Noord) en het zuiden (Monnickendammerrijweg) krijgt de woonfunctie de overhand en neemt de dichtheid van de bebouwing af. Kenmerkend is dat de dorpskern is ontstaan door de geleidelijke groei en verdichting van lintbebouwing. In tegenstelling tot de dorpslinten staan de gebouwen overwegend vlak naast elkaar, met de gevel naar de straat gericht en veelal direct aan de weg. In enkele gevallen wordt de woning door een kleine voortuin van de weg gescheiden. Het grootste deel van de bebouwing bestaat uit één of twee bouwlagen met kap. Veelal een zadeldak afgewisseld met een mansarde- of schilddak. De diversiteit aan bebouwing, kapvormen en de sporadisch verspringende rooilijnen geven het straatbeeld een gevarieerd karakter. Bijzondere functies (kerken, dorpshuis, brandweer) wijken af van de schaal en de maat van de woonbebouwing. (Nota Uiterlijk van Bouwwerken)

Ipendam
Bron: Beeldbank gemeente Waterland

4. regime zonnepanelen- beleid

4a. Algemene uitgangspunten

ZICHTBAARHEID

In tegenstelling tot wat vaak gedacht wordt, is het gevolg van de aanwijzing tot beschermd gezicht niet om de huidige situatie te bevriezen, maar om nieuwe ontwikkelingen met respect voor het bestaande te integreren. Dit uitgangspunt is ook van toepassing bij zonnepanelen en -collectoren. Ook voor monumenten geldt dat zichtbaarheid van zonnepanelen niet meer altijd een breekpunt is. Uiteraard heeft het de voorkeur de zonnepanelen uit het zicht te houden, maar wanneer daarvoor aantoonbaar geen mogelijkheden zijn, dan wordt gekeken naar de mate waarin het beeld van het monument en zijn omgeving wordt verstoord. Daardoor kan vaker positief geadviseerd worden over zonnepanelen die zichtbaar zijn vanuit publiek toegankelijk gebied. Een van de voorwaarden voor een positief advies voor zonnepanelen in het zicht is een zorgvuldig afgewogen ontwerp. Er zal ook geen sprake mogen zijn van een ernstige visuele verstoring of aantasting van cultuurhistorische waarden.

MAATWERK

Beschermd gezichten zijn er in alle soorten en maten. Hetzelfde geldt voor monumenten. Ieder gebied of object vraagt om een eigen benadering. Een plattelandsdorp vraagt een heel andere benadering dan een historische binnenstad. Liggen gebouwen vrij in de ruimte en zijn ze van grote afstand zichtbaar? Is de bebouwing compact en aaneengesloten? Welke kapvormen en soorten dakbedekking zijn in het gebied aanwezig? Dit soort karakteristieken zijn belangrijk om te onderzoeken, en geven inzicht in de mogelijkheden voor zonnepanelen. Daarbij is het soms mogelijk om binnen een beschermd gezicht onderscheid te maken in verschillende deelgebieden. Lang niet alle plekken binnen beschermd gezicht zijn namelijk even bijzonder of kwetsbaar. Sommige straten, parken of pleinen kunnen een bijzonder hoge cultuurhistorische en beeldwaarde hebben en er uitspringen. Andere straten, sommige binnenruimten, of inbreidingslocaties kunnen voor het beschermd gezicht minder belangrijk zijn. De beeldwaarde is er lager.

Uniforme regels die van toepassing zijn op alle monumenten, of voor alle panden binnen een beschermd dorps- of stadsgezicht, zijn

daarom onmogelijk op te stellen. De toetsing van wat een pand of gebied verdraagt, blijft daarom maatwerk. Met het formuleren van deze algemene uitgangspunten voor de plaatsing van zonnepanelen, en de indeling van de beschermde gebieden in regimes, geven we aanvragers meer inzicht in de gemaakte afwegingen, en mogelijkheden van zonnepanelen en -collectoren op een bepaalde plek. Bovendien worden aanvragen beoordeeld door de onafhankelijke commissie voor welstand en monumenten, die elke aanvraag in zijn specifieke context bekijken.

BRANDVEILIGHEID

Zonnepanelen vormen een potentieel brandrisico. Het meeste risico lijkt er te zijn bij het realiseren van alle technische aansluitingen en soms ook bij de wijze van installeren. Vanwege de brandveiligheid en het behoud van cultureel erfgoed is het daarom belangrijk alleen te werken met deskundige installateurs. Er bestaat een keurmerk voor zonne-energie: 'Zonnekeur'. Dit keurmerk geeft houvast bij het zoeken naar betrouwbare producten en installateurs. Voor de producten en de installateurs die het keurmerk voeren, gelden strenge criteria die worden getoetst door onafhankelijke partijen. Zonnekeur is ontwikkeld in samenspraak met RVO als vertegenwoordiger van de Nederlandse overheid. De onafhankelijke stichting Duurzame Energie Prestatie Keur (DEPK) waarborgt de kwaliteit ervan.

Logo Zonnekeur

PLAATSING VAN PANELEN BINNEN EEN GESLOTEN VLAK

De manier waarop de zonnepanelen zijn gegroepeerd (het legplan) heeft grote invloed op de mate van verstoring. Door te kiezen voor een legplan met een zo rustig mogelijk beeld – in veel gevallen zal dit een aangesloten rechthoekig vlak zijn – blijf de visuele verstoring beperkt. De panelen worden in een rechthoekig en regelmatig geordend plan gelegd dat ondergeschikt blijft aan de hoofdvorm van het dak en de daarop aanwezige elementen. Het plaatsen van dummy-panelen kan helpen om plekken binnen het gesloten vlak met pijpjes of dakramen, op te vullen.

DUMMY-PANELEN

Dummy-panelen zien er net zo uit als zonnepanelen, maar ze produceren geen energie en kunnen daarom verzaagd worden zodat ze samen met de echte zonnepanelen een gesloten vlak vormen. Zodoende kunnen ze een ongunstig patroon op een dak verfraaien. Plekken die vanwege een schuine hoek, een pijpje of een dakvenster leeg gebleven zijn, kunnen opgevuld worden met een dummypaneel, zodat toch een gesloten vlak kan worden gecreëerd.

UITVOERING PANELEN

Veruit de meest voorkomende zonnepanelen zijn kristallijne zonnepanelen. Deze zijn onder te verdelen in Mono- en Poly-kristallijne panelen. Poly zonnepanelen zijn te herkennen aan een blauwe kleur en hebben veelal een raster in het paneel, en een aluminiumkleurige lijst. Mono-panelen hebben een egale donkere, bijna zwarte kleur. Deze panelen hebben doorgaans een zwart frame, en worden daarom ook wel 'all black'-panelen genoemd.

Deze 'all black' mono-panelen hebben de voorkeur boven de poly-panelen omdat ze geen hinderlijke patronen en opvallende randen hebben, en daarmee een rustiger vlak vormen op een dak, zeker wanneer het dak een donkere dakbedekking heeft.

Dummy zonnepaneel

Bron: de website van Zoneco [\[link\]](#)

BIJGEBOUWEN

Veel bebouwing binnen de historische dorpskernen hebben achter de hoofdbebouwing bijgebouwen staan, of hebben ondergeschikte aanbouwen zonder historische waarden. In Monnickendam en Marken komt bebouwing in de tweede lijn, of zelfs in de derde lijn voor. Deze bebouwing is veelal niet tot nauwelijks zichtbaar vanaf de straat (hoofdontsluiting). Deze bijgebouwen zijn vaak een goed alternatief voor het plaatsen van zonnepanelen, wanneer het hoofdgebouw geen mogelijkheden biedt om panelen uit het zicht te plaatsen. Op pagina 51 ziet u een aantal voorbeelden van zonnepanelen geplaatst op bijgebouwen, in de stadskern van Monnickendam.

TRENDSETTER BINNEN WOONBLOKKEN/RIJWONINGEN

Uniforme architectuur, zoals in volkshuisvestingbuurten of tuinvijken, is gebaat bij een gelijkvormige aanpak voor het gehele ensemble. Wanneer zonnepanelen of –collectoren worden geplaatst op een rijwoning of woonblok, dan is het uitgangspunt dat alle panelen op een individuele woning op eenzelfde wijze worden gepositioneerd op het dakvlak. De eerste vergunde aanvraag voor zonnepanelen op een woning binnen een rij, wordt dan de trendsetter waarop latere aanvragen zich dienen aan te passen voor wat betreft de positionering in het dakvlak en uitvoering van de panelen.

REVERSIBILITEIT

Zonnepanelen en –collectoren worden reversibel, boven op de bestaande dakbedekking, geplaatst. Verwijdering van de bestaande dakbedekking voor het plaatsen van zonnepanelen en collectoren is ongewenst. Het behoud van de historische dakbedekking is uitgangspunt. Als de dakbedekking om technische redenen vervangen moet worden, wordt geadviseerd om deze in vorm en materiaal identiek te vervangen.

Zonnepanelen hebben momenteel een levensduur van 15 tot 30 jaar. Wanneer de panelen hun levensduur hebben bereikt, of wanneer er andere vormen zijn gevonden van duurzame energieopwekking, kunnen de panelen worden verwijderd, zonder schade te hebben aangericht aan het beschermde erfgoed.

GEÏNTEGREERDE PANELEN

Geïntegreerde zonnepanelen liggen niet óp het dak, maar vervangen een stuk dakbedekking, en liggen daardoor als het ware 'in het dak'. Ze hebben vaak een zwarte kleur, en worden doordat ze visueel onderdeel vormen van de dakbedekking, veelal ervaren als esthetisch mooier. Voor het plaatsen van geïntegreerde panelen moet de bestaande dakbedekking worden aangepast. Voor panden met een monumentale bescherming betreft dit een vergunningplichtige activiteit, omdat historisch waardevol materiaal wordt verwijderd. Bovendien zijn de panelen kwetsbaarder voor hoge temperaturen, en bestaat er, bij een ondeskundige installatie, meer kans op brandgevaar. Bovendien

Trendsetter binnen blok, Foto van COUP

Geïntegreerde panelen, Bron: de website van Zongeschiedt [\[link\]](#)

vermoeilijken geïntegreerde panelen het blussen, vanwege de verdiepte ligging. Hetzelfde geldt voor zogeheten 'zonnepannen' waarbij de panelen in de dakpannen of leien geïntegreerd zijn. Binnen beschermde dorpsgezichten en op monumenten zijn zonnepannen of zonneleien ongewenst, omdat de oorspronkelijk dakbedekking hiervoor moet worden verwijderd. Omdat elke zonnepan een eigen aansluiting heeft, is de installatie bovendien kostbaar en kwetsbaar.

GEKLEURDE PANELEN

De meest voorkomende zonnepanelen zijn doorgaans (donker)blauw (polycellen) of zwart (monocellen). Tegenwoordig ontwikkelen steeds meer aanbieders rode/oranje panelen, die beter aansluiten op een onderliggend dakvlak met een rode/oranje dakbedekking van dakpannen. Panelen in de kleur van het onderliggende dakvlak hebben een minder groot visueel effect hebben op het pand, het straatbeeld en de omgeving.

Nadeel van deze rode panelen is dat de kostprijs vanwege die afwijkende kleur en kleinere productieaantallen iets hoger ligt dan bij zwarte zonnepanelen. Een rood paneel kost gemiddeld 15% meer dan een zwart paneel. Ook de opbrengst van een rood paneel is iets lager dan van een zwart paneel; gemiddeld brengt een rood paneel 10% minder op dan een zwart paneel van hetzelfde formaat. Op pagina 50 ziet u op de visualisaties wat gekleurde panelen zouden kunnen betekenen voor de beeldkwaliteit van broek en Waterland.

PLAATSING OP PLATTE DAKEN

De plaatsing van zonnepanelen op platte daken (hoofdbebouwing, bijgebouwen, dakkapellen) is binnen alle scenario's toegestaan, mits zij niet zichtbaar zijn vanuit het openbaar toegankelijke gebied. Dat betekent dat de collector of het paneel ten minste net zo ver verwijderd moet blijven van de dakrand als de collector of het paneel hoog is.

BIJZONDERE DAKVORMEN EN DAKBEDEKKING

Op daken met een bijzondere vorm of afwerking is het plaatsen van zonnepanelen en -collectoren in principe ongewenst omdat deze daar meer opvallen en daardoor eerder een ernstige visuele verstoring vormen. Dit betreft bijvoorbeeld ronde, spitse of veelhoekige daken, daken met een bijzonder decoratief patroon of daken van bijzondere materialen, zoals zeldzame dakpannen, sommige leien daken, de meeste daken van riet, koper, zink of lood.

GROEN

Bomen, tuinen, parken, lanen en andere groenelementen in beschermde gezichten behoren vaak tot de waardevolle karakteristiek van het gezicht. Het kappen van bomen of inperken van groen om de opbrengst van zonnepanelen te vergroten is dan niet acceptabel. Dat staat nog los van het steeds grotere belang van groene elementen en structuren in de strijd tegen de toenemende hitte in stedelijk gebied.

Panelen in kleur, Bron: de website Monumentaal [[link](#)]

4b. Criteria per regime

In onderstaande vier regimes zijn de mogelijkheden voor het aanbrengen van zonnepanelen opgenomen, aan de hand van een lijst van criteria. De vier regimes hebben een aflopende mate van mogelijkheden. Elk regime is verduidelijkt met een kleur (grijs-groen-blauw-rood), zodat elk regime kan worden ingetekend in een kaartbeeld, en er per gebied, buurt of object kan worden ingetekend welk regime hier van toepassing is.

Regime 1 (grijs) staat het plaatsen van zonnepanelen toe, binnen de vergunningvrije regels van het rijk. Met regime 2, 3 en 4 is het plaatsen van zonnepanelen een vergunningplichtige activiteit.

Binnen regime 2 (groen) kunnen zonnepanelen op alle dakvlakken worden geplaatst, mits zorgvuldig gepositioneerd op het dakvlak en geplaatst in een gesloten, rechthoekig vlak.

Binnen regime 3 (blauw) worden zonnepanelen op het voordakvlak niet toegestaan, maar wel op de zijdakvlakken en het achterdakvlak. Ook binnen dit regime geldt, dat de panelen zorgvuldig gepositioneerd op het dakvlak en geplaatst in een gesloten, rechthoekig vlak.

Regime 4 (rood) is het meest strikte regime waarbij zonnepanelen in principe niet zichtbaar mogen zijn vanuit de openbare ruimte. In principe, want als het onmogelijk is om zonnepanelen uit het zicht te houden, blijven er mogelijkheden onder bepaalde voorwaarden. Deze voorwaarden zijn aangegeven in de set met criteria, en zullen per plan worden beoordeeld door de adviescommissie. Onder dit strengste regime vallen onder andere alle monumenten en alle waardevolle en beeldbepalende panden.

Omdat de scope van dit onderzoek betrekking heeft op beschermd erfgoed, is het plaatsen van zonnepanelen bijna altijd vergunningplichtig. Regime 1 is daarom niet van toepassing op de gebieden en panden met een beschermde status. Voor de volledigheid hebben we dit regime wel meegenomen, en de panden buiten de begrenzingen van de beschermde stads- of dorpsgezichten, zonder monumentale status, grijs gekleurd.

Vergunningvrij regime 1

Om een zonnecollector of zonnepaneel vergunningvrij te mogen plaatsen moet voldaan worden aan de volgende voorwaarden:

- De zonnecollector of het zonnepaneel moet op een dak worden geplaatst;
- De collector of het paneel moet een geheel vormen met de installatie voor het opslaan van het water respectievelijk het opwekken van elektriciteit. Als dat niet het geval is, dan moet die installatie binnen in het betreffende gebouw worden geplaatst;
- Komt de zonnecollector of het zonnepaneel op een schuin dak, dan geldt dat:
 - de collector of het paneel niet mag uitsteken en dus aan alle kanten binnen het vlak van het dak moet blijven,
 - de collector of het paneel in of direct op het dakvlak moet worden geplaatst,
 - de hellingshoek van de collector of het paneel hetzelfde moet zijn als die van het dakvlak waarop het staat;
- Komt de zonnecollector of het zonnepaneel op een plat dak, dan geldt dat de collector of het paneel ten minste net zo ver verwijderd moet blijven van de dakrand als de collector of het paneel hoog is. Is het hoogste punt van de collector bijvoorbeeld 50 centimeter, dan moet de afstand tot de dakrand(en) ook minimaal 50 centimeter zijn.

Het plaatsen van zonnepanelen op monumenten en op panden binnen een rijksbeschermd stads- of dorpsgezicht is een vergunningplichtige activiteit. Het vergunningvrije regime 1 is daarom niet van toepassing op het beschermd erfgoed. Voor de volledigheid hebben we dit regime toch in beeld gebracht, en op de kaartbeelden aangegeven op bebouwing buiten de begrenzing van de rijksbeschermd stads- of dorpsgezichten, mits deze panden geen monumentale bescherming genieten.

Visualisaties vergunningvrij regime 1

Vergunningplichting regime 2

- Zonnepanelen zijn toegestaan op alle dakvlakken.
- Zonnepanelen worden op schuine dakvlakken regelmatig gerangschikt in een rechthoekig blok, zonder verspringingen.
- De zonnepanelen zijn op schuine dakvlakken minimaal een dakpan (25 cm) verwijderd van de dakranden, nok en goten/boeidelen.
- Bij meerdere exemplaren in hetzelfde dakvlak is een identieke maatvoering en vormgeving van de panelen aangehouden.
- Uitvoering van de zonnepanelen in een terughoudende detaillering en uitstraling.
- Op gelijksoortige woningen binnen één rij dienen zonnepanelen op een identieke wijze gelegd te worden, binnen dezelfde positionering binnen het dakvlak. De eerste vergunning geldt hierbij als trendsetter voor de rest van de rij/blok.
- Zonnepanelen zijn reversibel geplaatst boven op de bestaande dakbedekking, zonder wijzigingen aan te brengen aan de bestaande architectuur en dakbedekking (geen geïntegreerde panelen).

Visualisaties vergunningplichtig regime 2

Vergunningplichtig regime 3

- Zonnepanelen zijn niet toegestaan op het (voor)dakvlak gericht naar de straatzijde.
- Zonnepanelen zijn toegestaan op het achterdakvlak en de zijdakvlakken.
- Zonnepanelen worden op schuine dakvlakken regelmatig gerangschikt in een rechthoekig blok, zonder verspringingen.
- De zonnepanelen zijn op schuine dakvlakken minimaal een dakpan (25 cm) verwijderd van de dakranden, nok en goten/boeidelen.
- Op gelijksoortige woningen binnen een rij, dienen zonnepanelen op een identieke wijze gelegd te worden, binnen dezelfde positionering binnen het dakvlak (de eerste vergunning geldt hierbij als trendsetter voor de rest van de rij/blok).
- Uitvoering van de zonnepanelen in een terughoudende detaillering en uitstraling.
- Zonnepanelen zijn reversibel geplaatst boven op de bestaande dakbedekking, zonder wijzigingen aan te brengen aan de bestaande architectuur en dakbedekking (geen geïntegreerde panelen).

Visualisaties vergunningplichtig regime 3

Vergunningplichtig regime 4

- Zonnepanelen zijn in principe alleen toegestaan wanneer deze niet zichtbaar zijn vanaf het openbaar toegankelijk gebied.
- Wanneer plaatsing buiten het zicht vanaf de straatzijde niet mogelijk is, wordt maatwerk geleverd, en wordt gekeken naar de mate waarin het pand en zijn omgeving wordt verstoord. Bij de beoordeling van zonnepanelen binnen regime 4 in het zicht, worden onderstaande punten beoordeeld:
 - Alternatieven uit het zicht of elders op het perceel, op bijgebouwen of niet-historisch waardevolle aanbouwen, zijn afgewogen en leveren geen rendabele situatie op.
 - De energieopwekking is ten bate van het eigen (monumentale) pand en er wordt geen cultuurhistorisch waardevol groen gekapt om de bezonning te verbeteren.
 - Er ontstaat door de aanleg van de panelen geen onevenredige aantasting van monumentale waarden in de vorm van een ernstige visuele verstoring en/of schade aan bouwhistorische waarden/materiaal.
 - Historische dakopbouwen en andere elementen op het dak (schoorstenen, dakkapellen, decoraties, et cetera) blijven behouden.
 - Zonnepanelen op daken met bijzondere dakbedekking, zoals leien en riet, zijn niet toegestaan.
 - Zonnepanelen zijn niet toegestaan op bijzondere dakvormen en op ondergeschikte dakschilden.
- Uitvoering van de zonnepanelen in een terughoudende detaillering en uitstraling.
- De zonnepanelen zijn op schuine dakvlakken minimaal één dakpan (25 cm) verwijderd van de dakranden, nok en goten/boeidelen.
- Zonnepanelen worden op schuine dakvlakken regelmatig gerangschikt in een rechthoekig blok, zonder verspringingen.
- De dakconstructie moet de installatie (goed) kunnen dragen.
- Zonnepanelen zijn reversibel geplaatst boven op de bestaande dakbedekking, zonder wijzigingen aan te brengen aan de bestaande architectuur en dakbedekking (geen geïntegreerde panelen).

Visualisaties vergunningplichtig regime 4

4c. Visualisaties

De invloed die zonnepanelen of -boilers hebben op het object, op het straatbeeld of op de (landelijke) omgeving, is per pand, straat of gebied verschillend. Het is afhankelijk van de kapvorm, de dakbedekking, de zichtbaarheid en de positionering van de panelen op het dakvlak. Om hier een beter inzicht in te krijgen per beschermd gebied, hebben we visualisaties gemaakt van de verschillende regimes. In het ene straatbeeld richten zonnepanelen op het voordakvlak minder visuele schade aan, dan in het andere straatbeeld. En de ene kapvorm verdraagt geen zonnepanelen op het voordakvlak, terwijl ze op een ander dakvlak, mits goed gepositioneerd, nauwelijks opvallen. Dan zijn er nog gebieden met een hoge toeristische aantrekkingskracht, doorgaans gepaard gaand met een hoge historische waarde, die we graag gaaf houden. Terwijl in andere gebieden juist ruimte geboden kan worden voor verduurzaming. Onderstaande visualisaties per historische kern maken de aantasting of verdraagzaamheid van panelen, inzichtelijk. Ook hebben we apart visualisaties gemaakt van een aantal veelvoorkomende monumenten, met zonnepanelen op het voordakvlak, zijdakvlakken of helemaal niet zichtbaar vanaf het openbaar toegankelijk gebied.

Monnickendam, historische kern

Regime 1. Vergunningvrij

Regime 2. Vergunningplichtig, alle dakvlakken toegestaan

Regime 3. Vergunningplichtig, niet op voorvlak

Regime 4. Vergunningplichtig, niet zichtbaar

Monnickendam, historische kern, 2e ring

Regime 1. Vergunningvrij

Regime 2. Vergunningplichtig, alle dakvlakken toegestaan

Regime 3. Vergunningplichtig, niet op voorvlak

Regime 4. Vergunningplichtig, niet zichtbaar

Broek in Waterland, rijksbeschermd dorpsgezicht

Regime 1. Vergunningvrij

Regime 2. Vergunningplichtig, alle dakvlakken toegestaan

Regime 3. Vergunningplichtig, niet op voorvlak

Regime 4. Vergunningplichtig, niet zichtbaar

Broek in Waterland, rijksbeschermd dorpsgezicht

Regime 1. Vergunningvrij

Regime 2. Vergunningplichtig, alle dakvlakken toegestaan

Regime 3. Vergunningplichtig, niet op voorvlak

Regime 4. Vergunningplichtig, niet zichtbaar

Marken, rijksbeschermd dorpsgezicht

Regime 1. Vergunningvrij

Regime 2. Vergunningplichtig, alle dakvlakken toegestaan

Regime 3. Vergunningplichtig, niet op voorvlak

Regime 4. Vergunningplichtig, niet zichtbaar

Marken, rijksbeschermd dorpsgezicht, de werven

Regime 1. Vergunningvrij

Regime 2. Vergunningplichtig, alle dakvlakken toegestaan

Regime 3. Vergunningplichtig, niet op voorvlak

Regime 4. Vergunningplichtig, niet zichtbaar

Zuiderwoude, rijksbeschermd dorpsgezicht

Regime 1. Vergunningvrij

Regime 2. Vergunningplichtig, alle dakvlakken toegestaan

Regime 3. Vergunningplichtig, niet op voorvlak

Regime 4. Vergunningplichtig, niet zichtbaar

Zuiderwoude, rijksbeschermd dorpsgezicht

Regime 1. Vergunningvrij

Regime 2. Vergunningplichtig, alle dakvlakken toegestaan

Regime 3. Vergunningplichtig, niet op voorvlak

Regime 4. Vergunningplichtig, niet zichtbaar

Monument, stolpboerderij

Regime 1. Vergunningvrij

Regime 2. Vergunningplichtig, alle dakvlakken toegestaan

Regime 3. Vergunningplichtig, niet op voorvlak

Regime 4. Vergunningplichtig, niet zichtbaar

Monument, kaakberg

Regime 1. Vergunningvrij

Regime 2. Vergunningplichtig, alle dakvlakken toegestaan

Regime 3. Vergunningplichtig, niet op voorvlak

Regime 4. Vergunningplichtig, niet zichtbaar

Monument, rijksmonument in historische kern

Regime 1. Vergunningvrij

Regime 2. Vergunningplichtig, alle dakvlakken toegestaan

Regime 3. Vergunningplichtig, niet op voorvlak

Regime 4. Vergunningplichtig, niet zichtbaar

Monument, kerk

Regime 1. Vergunningvrij

Regime 2. Vergunningplichtig, alle dakvlakken toegestaan

Regime 3. Vergunningplichtig, niet op voorvlak

Regime 4. Vergunningplichtig, niet zichtbaar

Monumenten, kerk referentiebeelden

Maranathakerk [[link](#)]

Kerk Landsmeer, Foto: Teun van Zanten [[link](#)]

Gereformeerde kerk in Den Bommel [[link](#)]

Zonnepanelen in kleur

Regime 1. Vergunningvrij

Regime 2. Vergunningplichtig, alle dakvlakken toegestaan

Regime 3. Vergunningplichtig, niet op voorvlak

Regime 4. Vergunningplichtig, niet zichtbaar

Zonnepanelen op bijgebouwen

Afbeelding Google earth

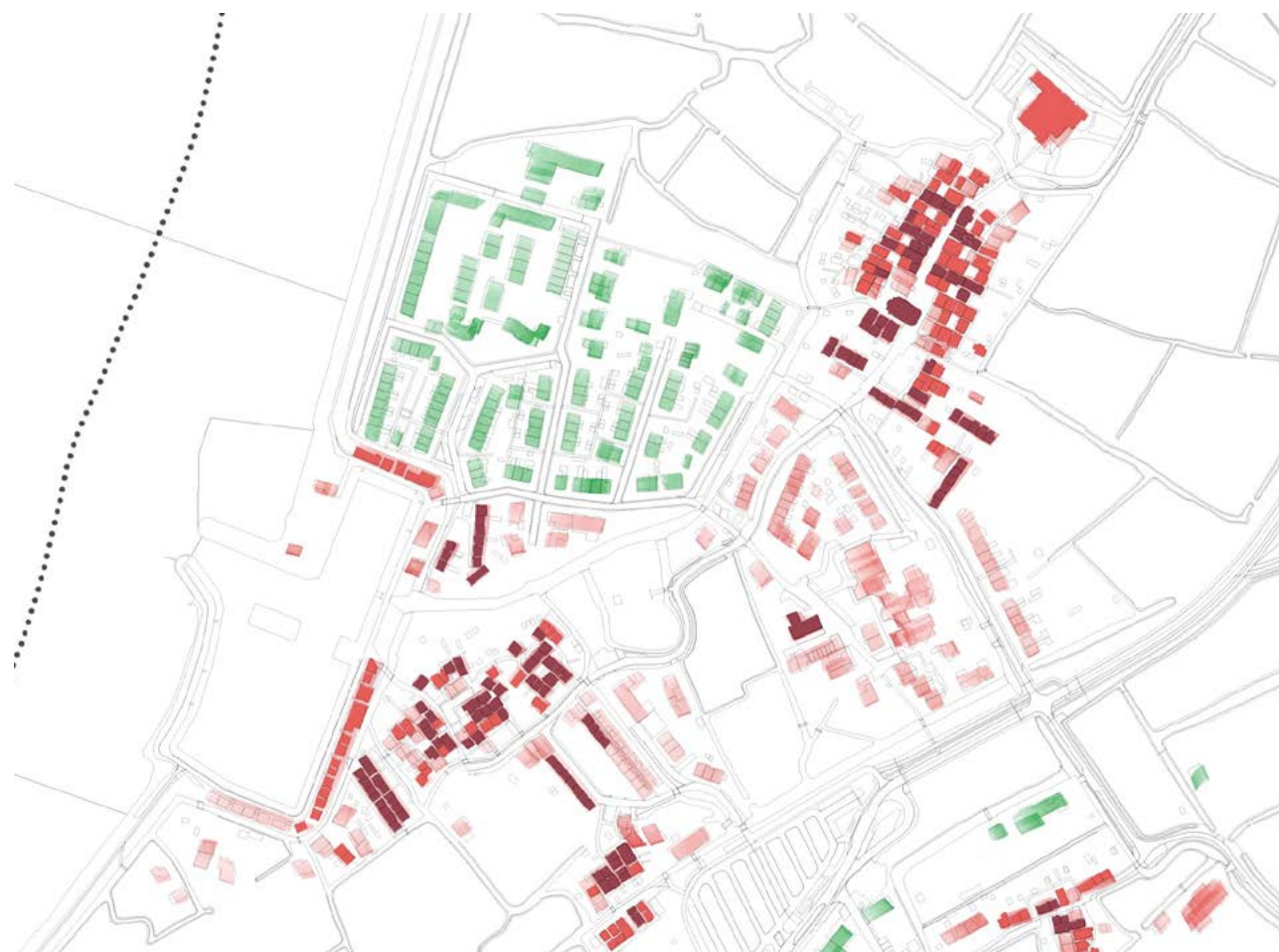
Foto's COUP

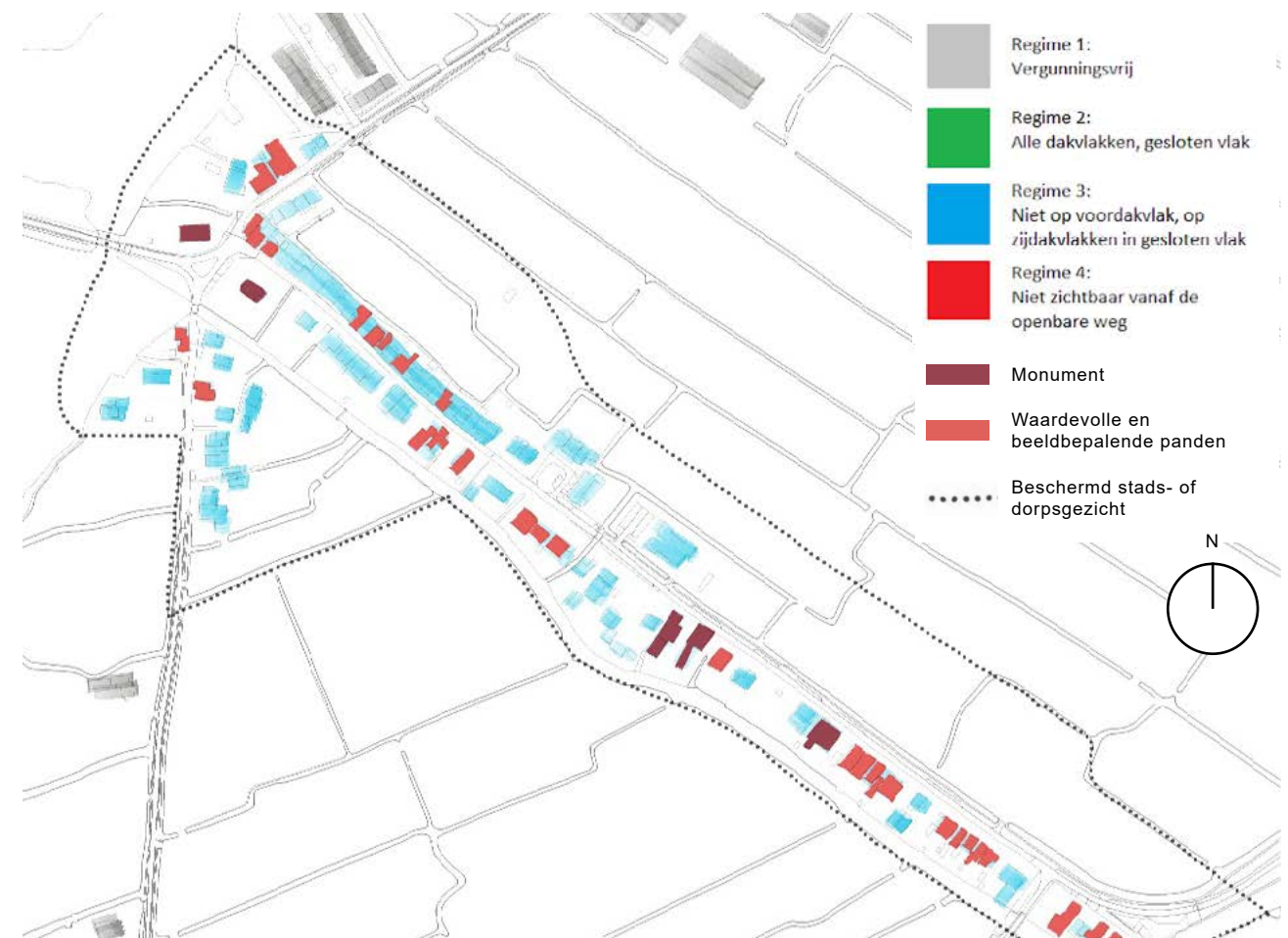
4d Kaartbeelden

De verschillende regimes zijn verduidelijkt met een kleur, die elk voor een set van criteria staan. Deze kleuren kunnen per gebied ingetekend worden op de kaart. Zodoende kan er onderscheid gemaakt worden binnen het beschermde gebied tussen verschillende striktheden. Binnen gebieden met een hoge historische waarde, met een hoge toeristische aantrekkingskracht of met meer kwetsbare architectuur en dakvlakken, kan de 'knop' wat aangedraaid worden, en een strikter regime worden toegepast, terwijl gebieden die meer kunnen verdragen, bijvoorbeeld met gevarieerdere architectuur, minder zichtbaarheid aan de straat of minder kwetsbare dakvlakken, wellicht wat losser gedraaid kunnen worden en een regime kunnen toelaten dat meer mogelijkheden biedt. Ook monumenten, waardevolle panden en beeldbepalende panden kunnen als groep op deze manier binnen een passend regime worden opgenomen.

Gevoerde gesprekken met de kernraden en de historische verenigingen, de gegeven adviezen van de commissie welstand en monumenten en gesprekken met de ambtelijke organisatie zijn van invloed op de gekozen regimes. De wens is om de regimes zo af te stellen, dat het beleid op een zo breed mogelijk draagvlak kan rekenen, en een juiste balans weet te vinden tussen het behoud van het waardevolle erfgoed om de mogelijkheden tot het treffen van verduurzamingsmaatregelen te verruimen.

Voorbeeld Kaart Marken

Voorbeeld Kaart Zuiderwoude

5. advies zonnepanelenbeleid

5a. Advies zonnepanelen beleid

Na bestuderingen van de verschillende ruimtelijke aspecten, de participatie met de 4 kernraden en 2 historische verenigingen, gesprekken met de commissie welstand en monumenten en de ambtelijke organisatie, adviseren wij om het zonnepanelenbeleid voor het beschermde erfgoed, terug te brengen tot 2 regimes:

- Het regime 2, waarbij zonnepanelen worden toegestaan op alle dakvlakken, mits goed gepositioneerd op het dakvlak, geplaatst binnen een gesloten vlak en reversibel geplaatst boven op de bestaande dakbedekking.
- Regime 4, waarbij zonnepanelen in principe niet zijn toegestaan op dakvlakken, zichtbaar vanaf de straatzijde (hoofdontsluiting). Zonnepanelen op ondergeschikte bijgebouwen en aanbouwen zijn wel toegestaan. Bovendien zijn er criteria opgenomen om onder bepaalde voorwaarden toch mogelijkheden te bieden om zonnepanelen te plaatsen in het zicht. Ook hiervoor geldt dat dat maatwerk is, aanvragen dienen per object beoordeeld te worden.

Het voordeel van deze aanpak, is dat regimes duidelijk op kaart in beeld gebracht kunnen worden en duidelijk gecommuniceerd kunnen worden (bijvoorbeeld op een A4-flyer conform het voorbeeld van de gemeente Nijmegen). Gebieden of straatbeelden met een hoge historische waarde, een hoge toeristische aantrekkingskracht of een

kwetsbaar daklandschap dat (alzijdig) zichtbaar is vanaf de straat, geven aanleiding om met deze gebieden extra zorgvuldig om te gaan. Voor dit strenge regime is gekozen voor de dorpskern Broek in Waterland, de dorpskernen en werven op het eiland Marken en de meest waardevolle straatgezichten van de historische kern Monnickendam (Noordeinde, Zuideinde, Kerkstraat, Haven, Het Zand en Fluwelen burgwal). Alle overige gebieden binnen deze vier rijksbeschermd stads- en dorpsgezichten vallen daarmee automatisch onder regime 4. Binnen deze gebieden wordt het plaatsen van zonnepanelen in het zicht, ook op voordakvlakken, mogelijk.

Ook voor alle panden met een monumentale bescherming, evenals alle waardevolle en beeldbepalende panden, is gekozen voor regime 4. Het plaatsen van zonnepanelen buiten het zicht vanaf de straatzijde heeft de voorkeur, maar er zijn mogelijkheden om hiervan af te wijken, als de situatie en specifieke context van het pand dit toelaat, vanzelfsprekend altijd reversibel. Maatwerk per aanvraag/object is en blijft daarbij van groot belang.

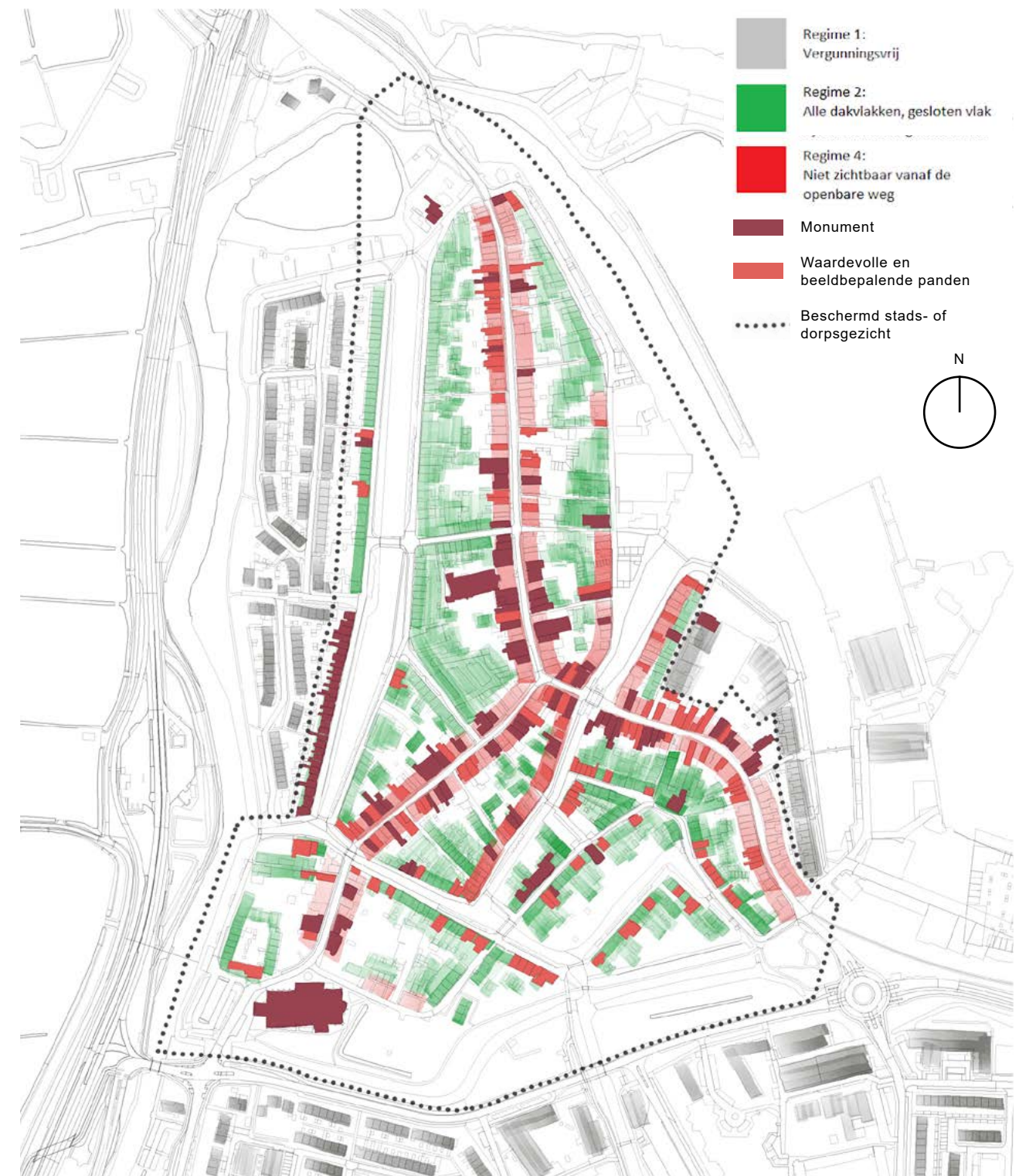
In het kaartbeeld zijn de panden met een monumentale bescherming aangegeven in donkerrood, en de panden die zijn aangewezen als beeldbepalend of waardevol, met midden-rood.

5b. Regimes Monnickendam

De stedenbouwkundige hoofdstructuur bestaat uit het Noordeinde, het Zuideinde, de Haven, Middendam, Fluwelen Burgwal, Het Zand en de Kerkstraat, en vormt het hart van de stad. Deze straten zijn van groot belang voor het historische karakter van Monnickendam. Zowel de stedenbouwkundige opzet als de bebouwing is historisch zeer waardevol en in verregaande mate onaangetast en oorspronkelijk. De aantrekkingskracht op het toerisme is groot. De woningen staan overwegend in een strakke rooilijn direct aan de straat, hebben een noklijn haaks op de straat en hebben veelal een topgevel. Panden met de noklijn parallel aan de straat komen echter ook voor: hier zijn panelen op het voordakvlak ongewenst, vanwege de grote zichtbaarheid en daarmee aantasting van het straatbeeld. Panden met een noklijn haaks op de straat, hebben veelal de mogelijkheid om de panelen op de achterste zijde van het dakvlak aan te brengen, waardoor deze vanaf de straat niet zichtbaar zijn. Op de langgerekte percelen langs deze hoofdstraten van de dorpskern, komt bovendien veelal bebouwing in de tweede lijn voor. Voor deze panden die niet aan de straat grenzen, veelal bijgebouwen en aanbouwen, geldt dat zij niet tot nauwelijks zichtbaar zijn vanaf de straat. Hier is het plaatsen van zonnepanelen veelal mogelijk.

Voor de historisch zeer waardevolle straten binnen de stedenbouwkundige hoofdstructuur van de historische kern van Monnickendam, wordt geadviseerd het strengste regime 4 toe te passen. Daarmee blijven zonnepanelen vanaf de straatzijde uit het zicht, en de gewaardeerde straatgezichten onaangetast. Voor bebouwing in de tweede lijn en ondergeschikte aan- en bijgebouwen zijn zonnepanelen mogelijk, wanneer deze niet zichtbaar zijn vanaf de straat (hoofdontsluiting).

De overige bebouwing aan de ondersteunende straten (o.a. Weezenland, Rozendaal, Groote Noord en de Oude en de Nieuwe Zijds Burgwal) valt onder beschermingsregime 2. Omdat de straten ondersteunend zijn aan de hoofdstructuur, is hier gekozen voor meer mogelijkheden. Dat betekent dat zonnepanelen ook op het voordakvlak mogelijk zijn, mits goed gepositioneerd op het dak, uitgevoerd in een gesloten vlak en reversibel geplaatst boven op de bestaande dakbedekking. Dat vraagt om een zekere mate van acceptatie voor wijzigingen in het straatbeeld, maar vergroot de verduurzamingsmogelijkheden voor de bewoners in deze gebieden.

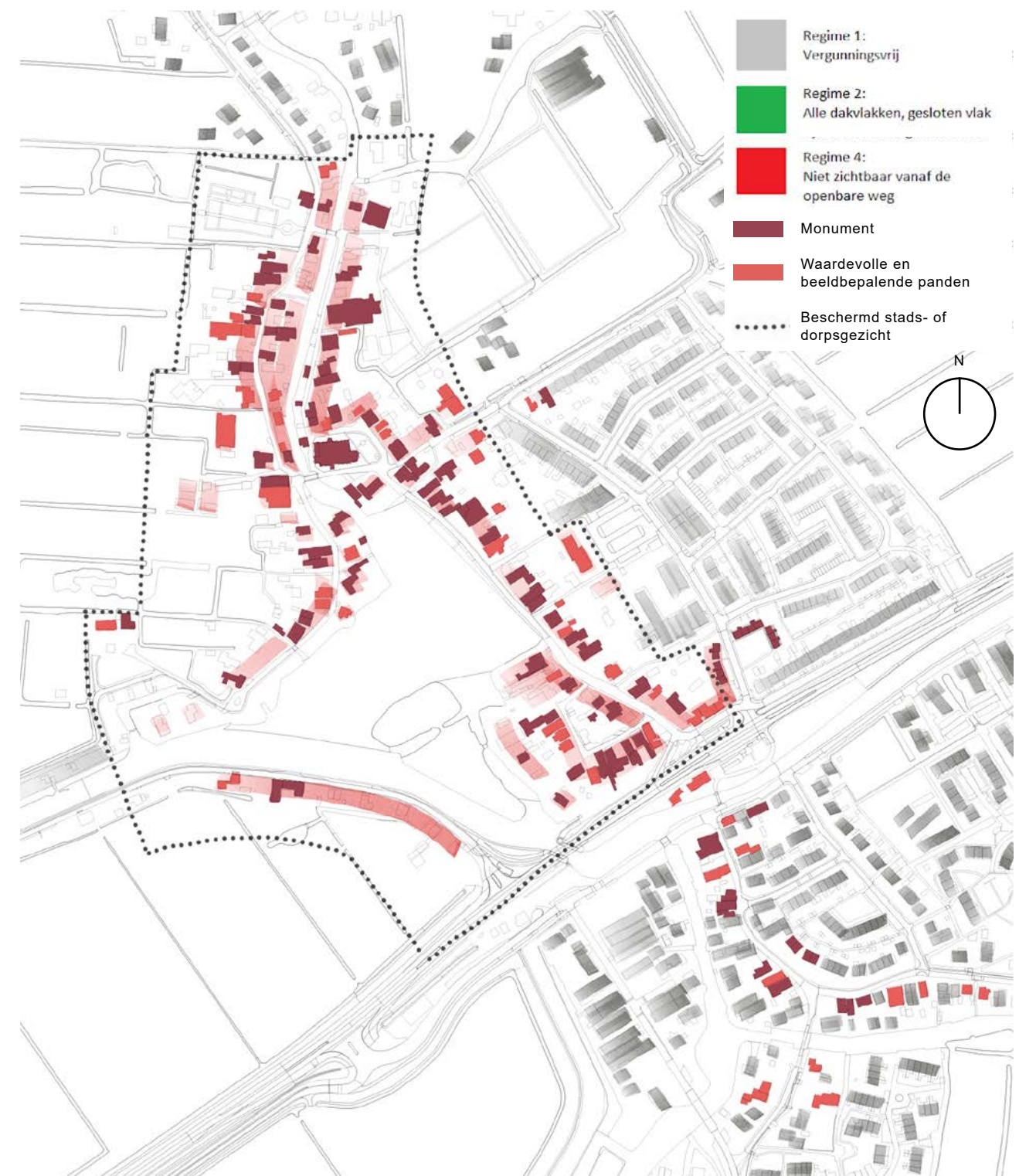

Kaart van de Historische kern van Monnickendam, Buro Moon

5c. Regimes Broek in Waterland

Het hele beschermde dorpsgezicht valt onder het strengste beschermingsregime 4. Door de organische stedenbouwkundige opzet van het dorp is het straatbeeld gevarieerd en kun je vanuit verschillende standpunten in de openbare ruimte alle dakvlakken zien. De bebouwing is historisch waardevol en in verregaande mate in oorspronkelijke staat. Het straatbeeld is nog heel authentiek en het geheel draagt sterk bij aan het historische dorps karakter. Het dorp heeft een sterke toeristische aantrekkingskracht. Zonnepanelen zichtbaar vanuit het openbaar toegankelijke gebied zouden dit schilderachtige en historische waardevolle straatbeeld aantasten. Het plaatsen van zonnepanelen op ondergeschikte (bij)gebouwen achter op het perceel, niet of nauwelijks zichtbaar vanuit het openbaar toegankelijke gebied, is toegestaan.

Bovendien heeft een aanzienlijk deel van de bebouwing binnen de begrenzing van het beschermde dorpsgezicht een monumentale status of is aangewezen als beeldbepalend of waardevol pand. Door het toestaan van zonnepanelen op voor de enkele panden zonder bijzondere status op het voordakvlak (regime 4), zou het waardevolle straatbeeld alsnog aangetast kunnen worden door een individueel pand.

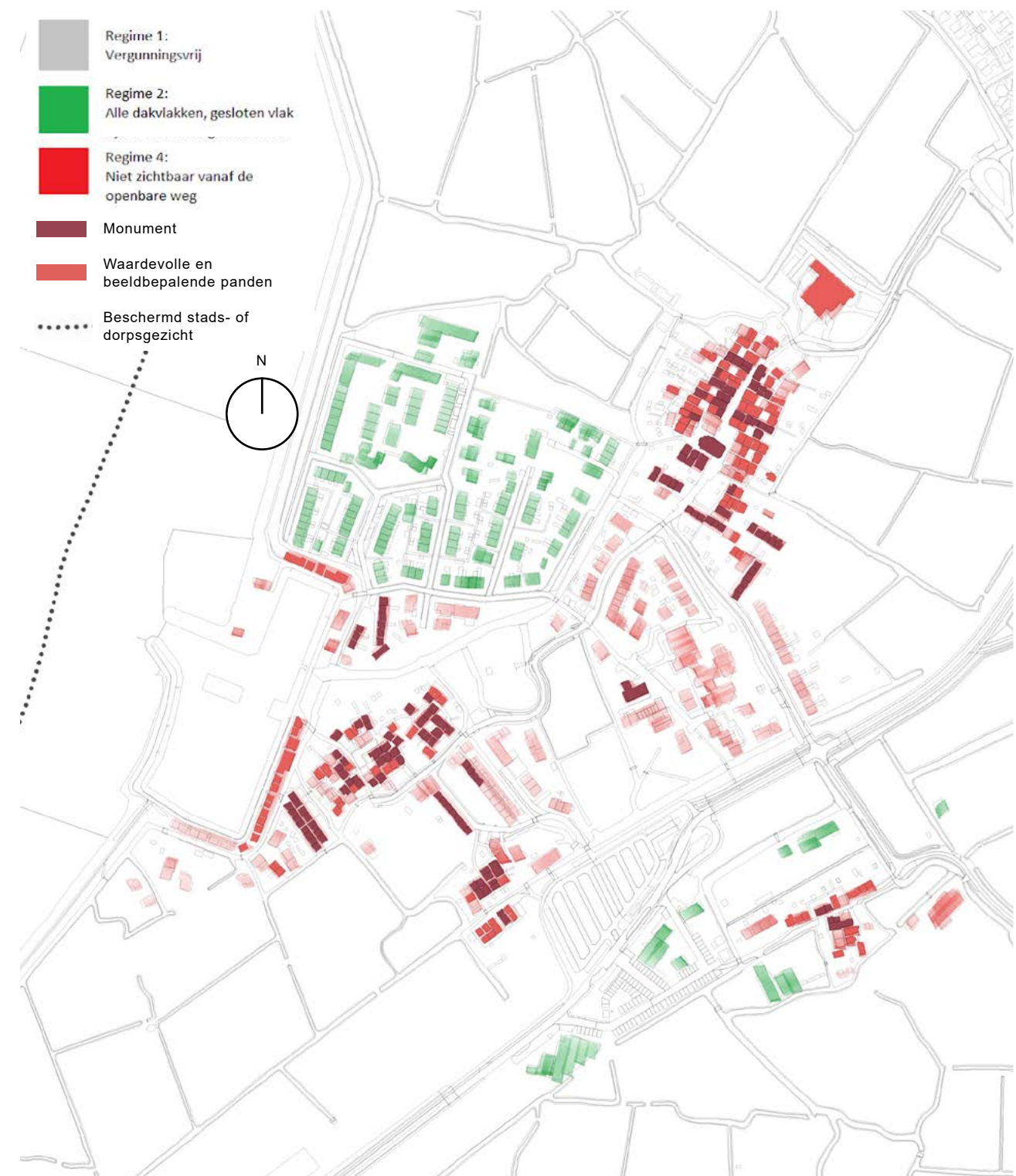

Kaart van de Historische kern van Broek in Waterland, Buro Moon

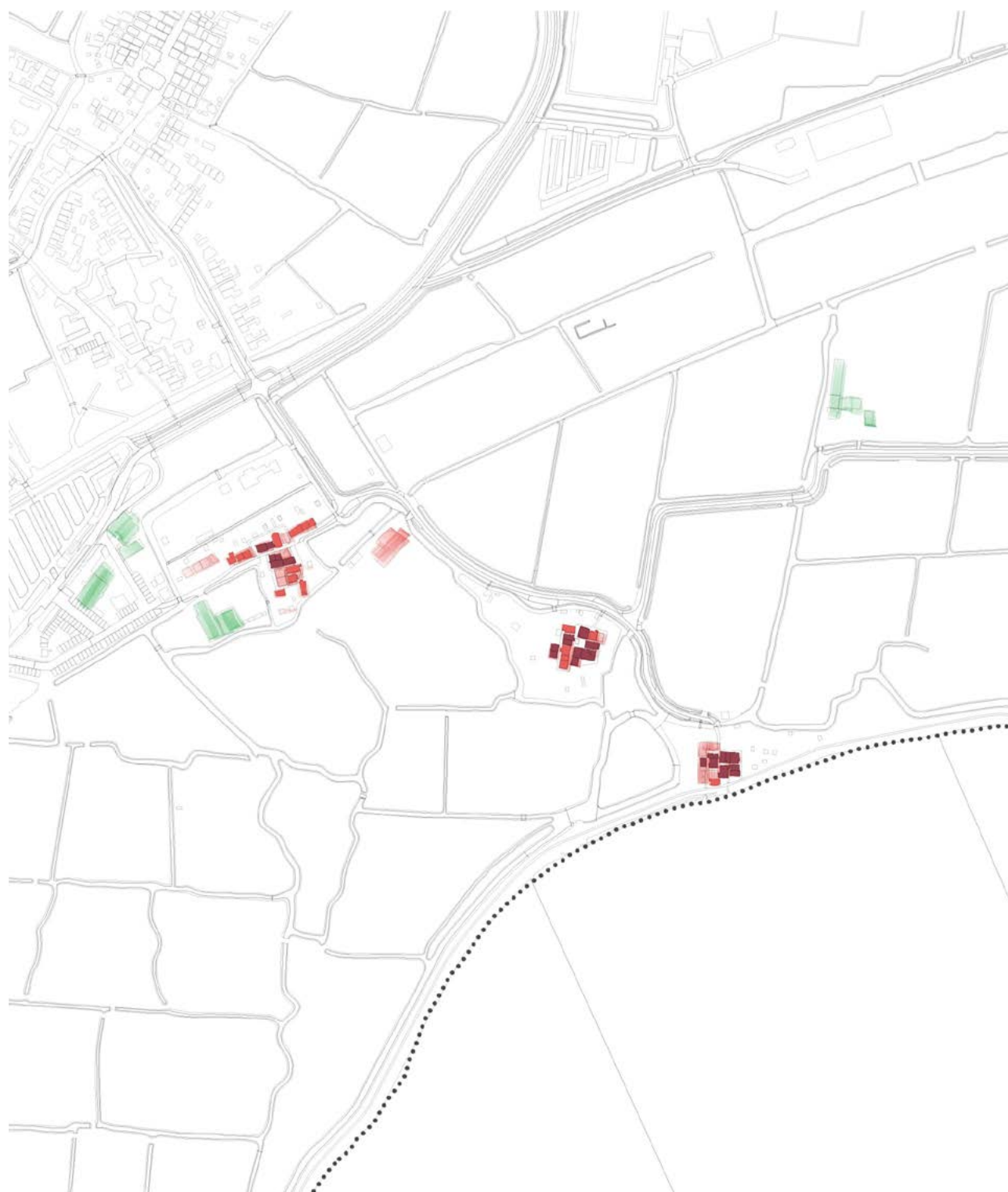
5d. Regimes Marken

De oude werven vormen de hoofdstructuur van het eiland Marken en zijn van groot belang voor het historische waardevolle karakter. Zowel het stedenbouwkundig stratenpatroon als het straatbeeld en de bebouwing is historisch waardevol en in verre mate oorspronkelijk. Er bestaat een groot contrast tussen het open, landelijke buitengebied, en de sterk geconcentreerde bebouwing op de hoger gelegen werven. Door de sterk geconcentreerde verkaveling op de werven en de daaraan aangepaste positionering van de bebouwing en daartussen gelegen steegjes, ontstaan er vele doorkijkjes. Ook vanuit de lager gelegen, landelijke en open omgeving rond de werven heb je vrij zicht op de hoger gelegen bebouwing en de dakvlakken. De hoogteverschillen van de kappen dragen hier ook aan bij. De oude werven, de Kerkbuurt en de Havenbuurt vallen om deze redenen onder het strengste beschermingsregime 4. Hier zijn panelen zichtbaar vanuit het openbaar toegankelijke gebied niet toegestaan. Zonnepanelen op ondergeschikte aan- of bijgebouwen zijn toegestaan.

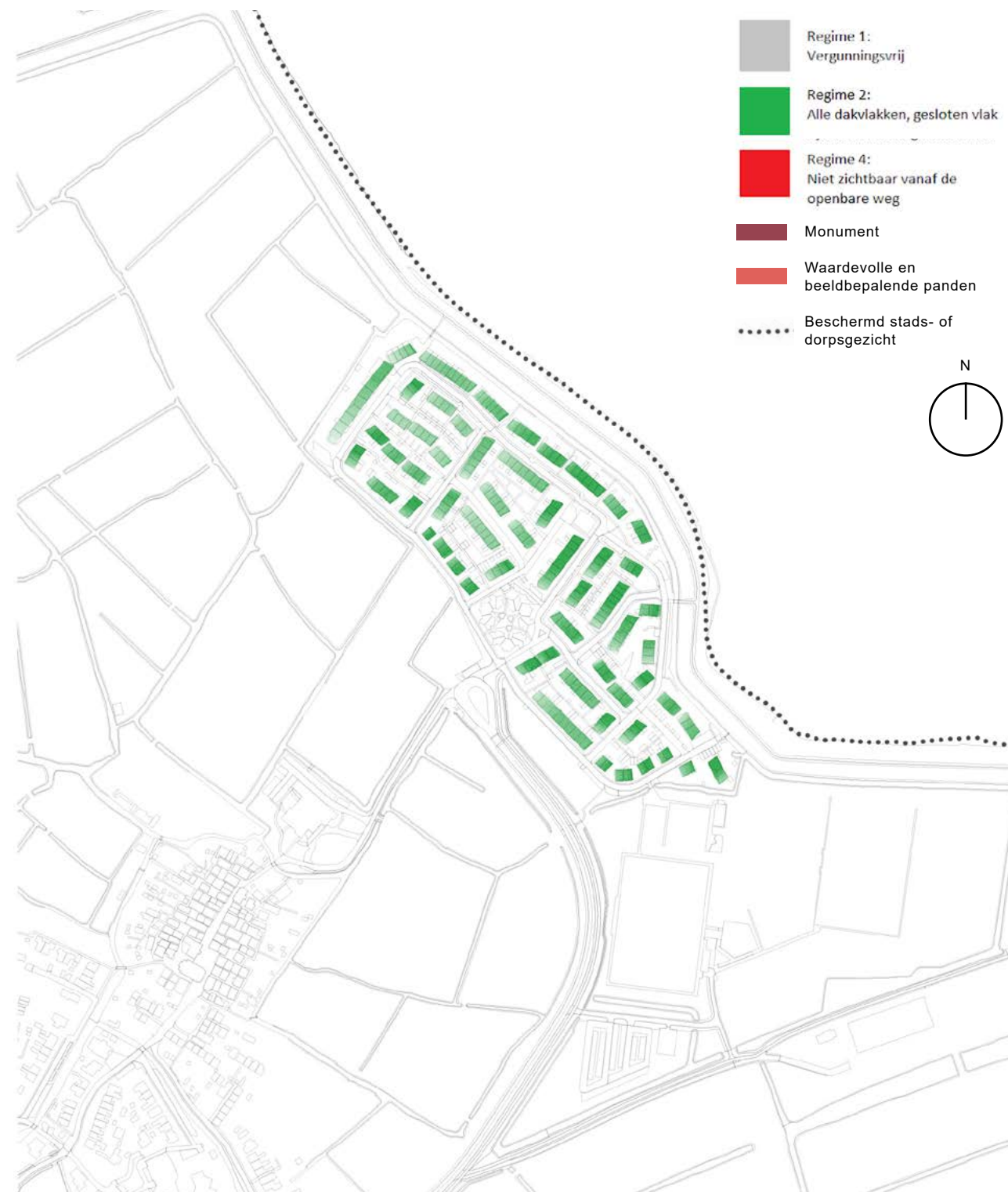
Het buitengebied van het eiland, evenals de woonwijken die later zijn gerealiseerd, zoals de Minnebuurt en de buurt tussen de Hoogkamplaan en de Westerstraat vallen onder regime 2. Hier zijn panelen op alle dakvlakken toegestaan, mits goed gepositioneerd op het dak, uitgevoerd in een gesloten vlak en reversibel geplaatst boven op de bestaande dakbedekking.

Kaart van de Historische kern van Marken, Buro Moon

Kaart van de Werven van Marken, Buro Moon

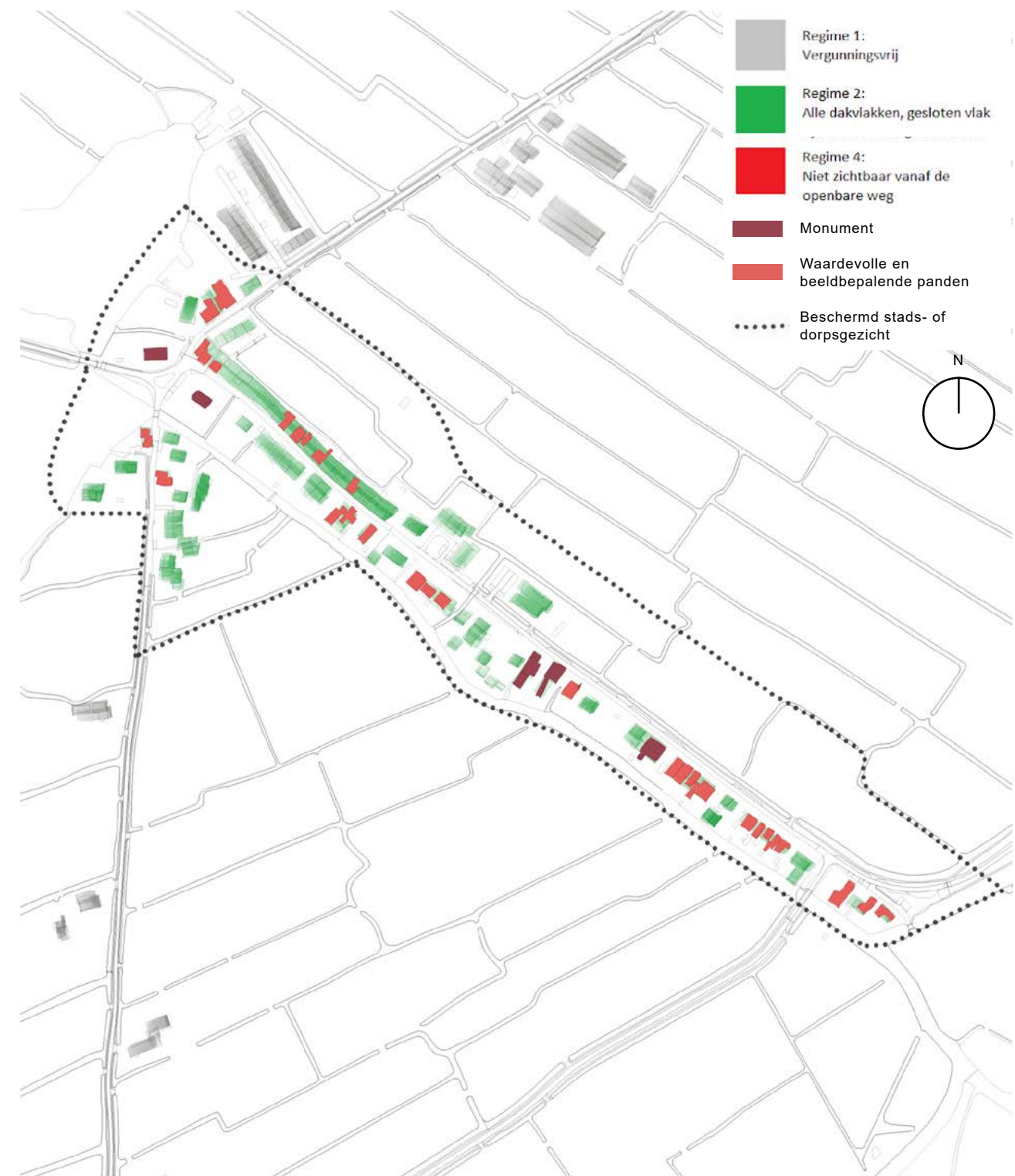

Kaart van de Minnebuurt van Marken, Buro Moon

5e. Regimes Zuiderwoude

Het straatbeeld is door de diversiteit aan bebouwing, massa, kapvormen en de verspringende rooilijn zeer divers. Veel authentieke arbeiderswoningen staan haaks op de straat en hebben een topgevel. Aan de westkant van het dorp staat de bebouwing dicht op elkaar en veelal direct aan de straat. Hier komen ook kappen voor met de nok parallel aan de straat, terwijl aan de oostzijde van het lintdorp de panden een meer agrarisch karakter hebben, verder achter op het perceel staan en veelal vrijstaand zijn. Aan de oostzijde van het lintdorp zijn reeds op verschillende panden zonnepanelen aanwezig op de zijdakvlakken en de bijgebouwen.

Het lintdorp valt als geheel onder beschermingsregime 2: zonnepanelen worden toegestaan op alle dakvlakken, mits goed gepositioneerd op het dak, uitgevoerd in een gesloten vlak en reversibel geplaatst boven op de bestaande dakbedekking.

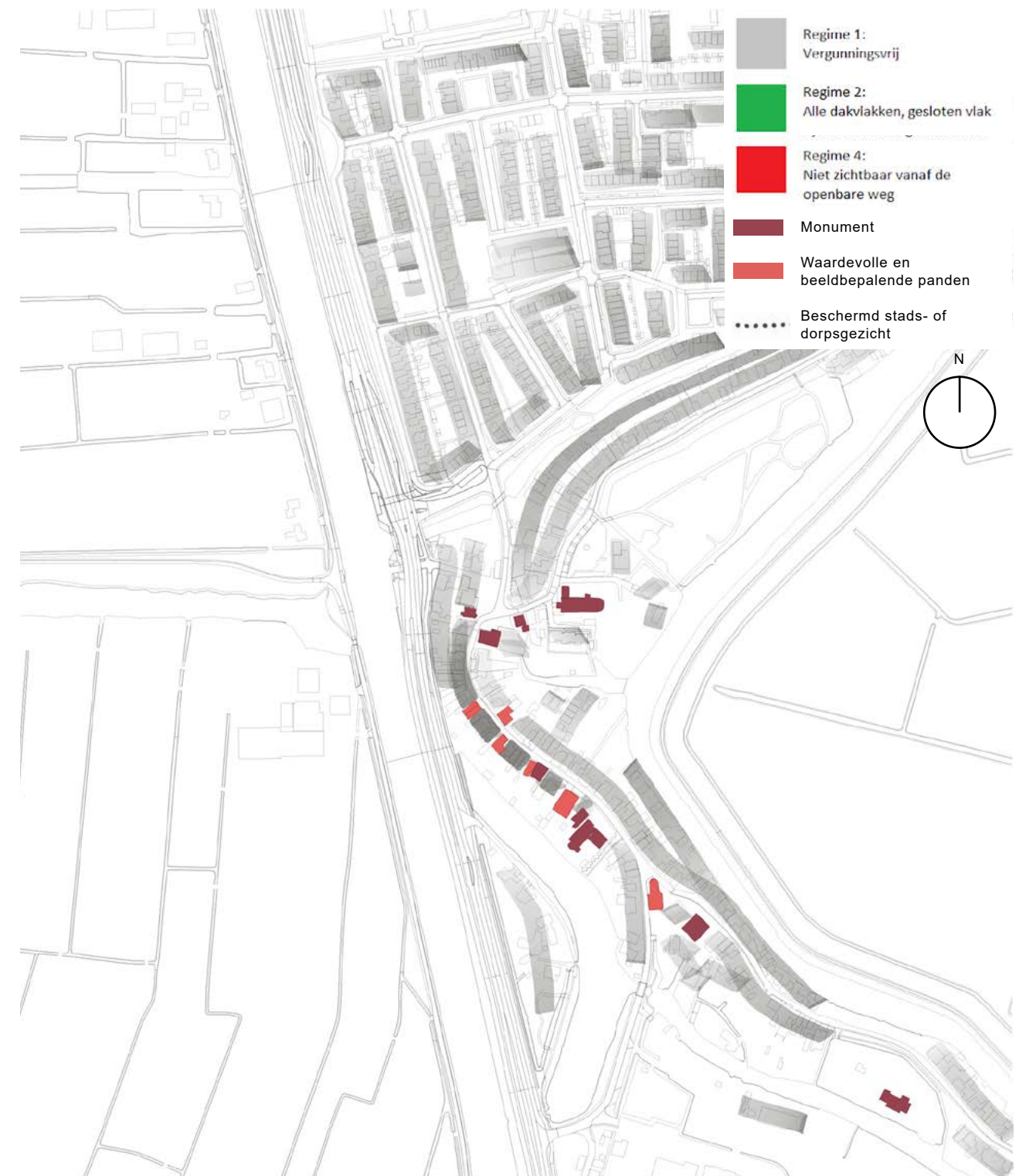
Kaart van het Rijksbeschermd dorpsgezicht van Zuiderwoude, Buro Moon

5f. Regime monumenten, waardevolle en beeldbepalende panden

Naast de vier rijksbeschermdde stads- en dorpsgezichten zijn er binnen de gemeente Waterland nog een aantal dorpskernen, die niet zijn beschermd als dorpsgezicht, maar waar wel een clustering van monumenten en beeldbepalende panden zijn te vinden. Voor de duidelijkheid hebben we van deze dorpskernen een kaartbeeld gemaakt, waarmee we het onderscheid duidelijke maken tussen de vergunningvrije en de vergunningplichtige panden, wat betreft het plaatsen van zonnepanelen. De panden binnen deze dorpskernen zonder bijzondere status, vallen onder de vergunningvrije regels van het rijk (Grijs in kaartbeeld, regime 1). De panden met een monumentale status en de panden die zijn aangewezen als beeldbepalend pand, vallen onder regime (Rood, regime 4). Het plaatsen van zonnepanelen op deze panden, betreft een vergunningplichtige activiteit.

Voor alle panden met een monumentale bescherming, evenals de panden die zijn aangewezen als waardevol en karakteristiek, geldt regime 4: zonnepanelen zichtbaar vanuit het openbaar gebied zijn in principe niet toegestaan. Daarbij geldt wel dat, wanneer plaatsing buiten het zicht vanaf de straatzijde niet mogelijk is, er maatwerk wordt geleverd, en er wordt gekeken naar de mate waarin het pand en zijn omgeving wordt verstoord. Bij de beoordeling worden onderstaande punten beoordeeld:

- Alternatieven uit het zicht of elders op het perceel, op bijgebouwen of niet-historisch waardevolle aanbouwen, zijn afgewogen en leveren geen rendabele situatie op.
- De energieopwekking is ten bate van het eigen (monumentale) pand en er wordt geen cultuurhistorisch waardevol groen gekapt om de bezonning te verbeteren.
- Er ontstaat door de aanleg van de panelen geen onevenredige aantasting van monumentale waarden in de vorm van een ernstige visuele verstoring en/of schade aan bouwhistorische waarden/materiaal.
- Historische dakopbouwen en andere elementen op het dak (schoorstenen, dakkapellen, decoraties, et cetera) blijven behouden.
- Zonnepanelen op daken met bijzondere dakbedekking, zoals leien en riet, zijn niet toegestaan.
- Zonnepanelen zijn niet toegestaan op bijzondere dakvormen en op ongeschikte dakschilden.
- Zonnepanelen worden op schuine dakvlakken regelmatig gerangschikt in een rechthoekig blok, zonder verspringingen.
- De dakconstructie moet de installatie kunnen dragen.

Kaart van Ilpendam, Buro Moon

Kaart van Watergang, Buro Moon

Kaart van Uitdam, Buro Moon

- Regime 1:
Vergunningsvrij
 - Regime 2:
Alle dakvlakken, gesloten vlak
 - Regime 4:
Niet zichtbaar vanaf de
openbare weg
 - Monument
 - Waardevolle en
beeldbepalende panden
 - Beschermd stads- of
dorpsgezicht
- N

5g. Vergelijking bestaande beleid en voorgestelde beleid m.b.t. zonnepanelen

MONNICKENDAM

Huidig: Nota Uiterlijk van Bouwwerken

Historische Kern

- Panelen niet toegestaan op het voordakvlak;
- Panelen op het zijdakvlak tenminste 2 meter achter voorgevel of (zij)gevel gekeerd naar het openbaar gebied;
- Niet storend zichtbaar vanuit het openbaar gebied;
- Reversibel bovenop de dakbedekking geplaatst;
- Op panden in de historische kernen uitsluitend zonnepanelen met donkergekleurde cellen zonder rand of met donkergekleurde niet glimmende rand.

Advies

Rode gebied (regime 4)

- Zonnepanelen zijn in principe alleen toegestaan wanneer deze niet zichtbaar zijn vanaf de straatzijde (hoofdontsluiting).
- Wanneer plaatsing buiten het zicht vanaf de straatzijde niet mogelijk is, wordt maatwerk geleverd, en wordt gekeken naar de mate waarin het pand en zijn omgeving wordt verstoord. Bij de beoordeling van zonnepanelen binnen regime 4 in het zicht, worden onderstaande punten beoordeeld:
 - Alternatieven uit het zicht of elders op het perceel, op bijgebouwen of niet-historisch waardevolle aanbouwen, zijn afgewogen en leveren geen rendabele situatie op.
 - De energieopwekking is ten bate van het eigen (monumentale) pand en er wordt geen cultuurhistorisch waardevol groen gekapt om de bezonning te verbeteren.
 - Er ontstaat door de aanleg van de panelen geen onevenredige aantasting van monumentale waarden in de vorm van een ernstige visuele verstoring en/of schade aan bouwhistorische waarden/materiaal.
 - Historische dakopbouwen en andere elementen op het dak (schoorstenen, dakkapellen, decoraties, et cetera) blijven behouden.
 - Zonnepanelen op daken met bijzondere dakbedekking, zoals leien en riet, zijn niet toegestaan.
 - Zonnepanelen zijn niet toegestaan op bijzondere dakvormen en op ondergeschikte dakschilden.

Groene gebied (regime 2)

- Zonnepanelen zijn toegestaan op alle dakvlakken, mits:
 - De zonnepanelen zijn op schuine dakvlakken minimaal één dakpan (25 cm) verwijderd van de dakranden, nok en goten/boeidelen.
 - Zonnepanelen worden op schuine dakvlakken regelmatig gerangschikt in een rechthoekig blok, zonder verspringingen.
 - Zonnepanelen zijn reversibel geplaatst boven op de bestaande dakbedekking.

BROEK IN WATERLAND

Huidig: Nota Uiterlijk van Bouwwerken

Historische Kern

- Panelen niet toegestaan op het voordakvlak;
- Panelen op het zijdakvlak tenminste 2 meter achter voorgevel of (zij)gevel gekeerd naar het openbaar gebied;
- Niet storend zichtbaar vanuit het openbaar gebied;
- Reversibel bovenop de dakbedekking geplaatst;
- Op panden in de historische kernen uitsluitend zonnepanelen met donkergekleurde cellen zonder rand of met donkergekleurde niet glimmende rand.

Advies

Rode gebied (regime 4)

- Zonnepanelen zijn in principe alleen toegestaan wanneer deze niet zichtbaar zijn vanaf de straatzijde (hoofdontsluiting).
- Wanneer plaatsing buiten het zicht vanaf de straatzijde niet mogelijk is, wordt maatwerk geleverd, en wordt gekeken naar de mate waarin het pand en zijn omgeving wordt verstoord. Bij de beoordeling van zonnepanelen binnen regime 4 in het zicht, worden onderstaande punten beoordeeld:
 - Alternatieven uit het zicht of elders op het perceel, op bijgebouwen of niet-historisch waardevolle aanbouwen, zijn afgewogen en leveren geen rendabele situatie op.
 - De energieopwekking is ten bate van het eigen (monumentale) pand en er wordt geen cultuurhistorisch waardevol groen gekapt om de bezonning te verbeteren.
 - Er ontstaat door de aanleg van de panelen geen onevenredige aantasting van monumentale waarden in de vorm van een ernstige visuele verstoring en/of schade aan bouwhistorische waarden/materiaal.
 - Historische dakopbouwen en andere elementen op het dak (schoorstenen, dakkapellen, decoraties, et cetera) blijven behouden.
 - Zonnepanelen op daken met bijzondere dakbedekking, zoals leien en riet, zijn niet toegestaan.
 - Zonnepanelen zijn niet toegestaan op bijzondere dakvormen en op ondergeschikte dakschilden.

MARKEN

Huidig: Nota Uiterlijk van Bouwwerken

Historische Kern

- Panelen niet toegestaan op het voordakvlak;
- Panelen op het zijdakvlak tenminste 2 meter achter voorgevel of (zij)gevel gekeerd naar het openbaar gebied;
- Niet storend zichtbaar vanuit het openbaar gebied;
- Reversibel bovenop de dakbedekking geplaatst;
- Op panden in de historische kernen uitsluitend zonnepanelen met donkergekleurde cellen zonder rand of met donkergekleurde niet glimmende rand.

Algemene uitgangspunten (o.a. geldend in woongebieden en bedrijventerreinen op Marken)

- De plaatsing is passend binnen de samenhang en ritmiek van de gevelwand en doet geen afbreuk aan de architectuur of cultuurhistorische waarden van het gebouw.
- Bij meerdere zonnepanelen of collectoren zijn deze regelmatig gerangschikt in een rechthoekig blok, zonder verspringingen.
- Geplaatst op dakvlak of op plat dak en niet aan de gevel.
- Op hellende daken vlak met een hellingshoek gelijk aan het dakvlak.
- Afstand vanaf de goot, vanaf de nok en vanaf midden bouwmuur en zijkant dakvlak minimaal 0.50 m.

Advies

Rode gebied (regime 4)

- Zonnepanelen zijn in principe alleen toegestaan wanneer deze niet zichtbaar zijn vanaf de straatzijde (hoofdontsluiting).
- Wanneer plaatsing buiten het zicht vanaf de straatzijde niet mogelijk is, wordt maatwerk geleverd, en wordt gekeken naar de mate waarin het pand en zijn omgeving wordt verstoord. Bij de beoordeling van zonnepanelen binnen regime 4 in het zicht, worden onderstaande punten beoordeeld:
 - Alternatieven uit het zicht of elders op het perceel, op bijgebouwen of niet-historisch waardevolle aanbouwen, zijn afgewogen en leveren geen rendabele situatie op.
 - De energieopwekking is ten bate van het eigen (monumentale) pand en er wordt geen cultuurhistorisch waardevol groen gekapt om de bezonning te verbeteren.
 - Er ontstaat door de aanleg van de panelen geen onevenredige aantasting van monumentale waarden in de vorm van een ernstige visuele verstoring en/of schade aan bouwhistorische waarden/materiaal.
 - Historische dakopbouwen en andere elementen op het dak (schoorstenen, dakkapellen, decoraties, et cetera) blijven behouden.
 - Zonnepanelen op daken met bijzondere dakbedekking, zoals leien en riet, zijn niet toegestaan.
 - Zonnepanelen zijn niet toegestaan op bijzondere dakvormen en op ondergeschikte dakschilden.

Groene gebied (regime 2)

- Zonnepanelen zijn toegestaan op alle dakvlakken, mits
 - De zonnepanelen zijn op schuine dakvlakken minimaal één dakpan (25 cm) verwijderd van de dakranden, nok en goten/boeidelen.
 - Zonnepanelen worden op schuine dakvlakken regelmatig gerangschikt in een rechthoekig blok, zonder verspringingen.
 - Zonnepanelen zijn reversibel geplaatst boven op de bestaande dakbedekking.

- Afstand vanaf de kilkeper is minimaal 0.50 m., gemeten aan de bovenzijde van de dakkapel.
- Afstand vanaf hoekkeper is minimaal 1.00 m., gemeten aan de bovenzijde van de dakkapel.
- Op platte daken ten minste net zo ver verwijderd van de dakrand als de paneel of collector hoog is. Dus bij hoogte van 0.50 m. dan moet de afstand tot de dakrand(en) ook minimaal 50 centimeter zijn.
- Bij meerdere exemplaren in hetzelfde dakvlak is een identieke maatvoering en vormgeving aangehouden.
- De zonnecollector of -paneel is terughoudend gedetailleerd en heeft een terughoudende uitstraling.

ZUIDERWOUDE

Huidig: Nota Uiterlijk van Bouwwerken

Dorpslinten

- De opwekking van duurzame energie in de vorm van zonnepanelen op gebouwen is in beginsel toegestaan, waarbij in de beschermde stads- en dorpsgezichten een afweging wordt gemaakt ten aanzien van de aanwezige cultuurhistorische, stedenbouwkundige en architectonische waarden.

Advies

Groene gebied (regime 2)

- Zonnepanelen zijn toegestaan op alle dakvlakken, mits
 - De zonnepanelen zijn op schuine dakvlakken minimaal één dakpan (25 cm) verwijderd van de dakranden, nok en goten/boeidelen.
 - Zonnepanelen worden op schuine dakvlakken regelmatig gerangschikt in een rechthoekig blok, zonder verspringingen.
 - Zonnepanelen zijn reversibel geplaatst boven op de bestaande dakbedekking.

MONUMENTEN EN WAARDEVOLLE PANDEN

Huidig: Nota Uiterlijk van Bouwwerken

Monumenten

- In beginsel geen zonnepanelen op monumenten, tenzij:
- Niet zichtbaar vanuit het openbaar gebied.
- Zonder onherstelbare schade reversibel boven op de dakbedekking geplaatst.
- Zorgvuldig ingepast, zonder aantasting van de monumentale waarde.
- Bij meerdere exemplaren in hetzelfde dakvlak is een identieke maatvoering en vormgeving aangehouden;

Advies

Rode gebied (regime 4)

- Zonnepanelen zijn in principe alleen toegestaan wanneer deze niet zichtbaar zijn vanaf de straatzijde (hoofdontsluiting).
- Wanneer plaatsing buiten het zicht vanaf de straatzijde niet mogelijk is, wordt maatwerk geleverd, en wordt gekeken naar de mate waarin het pand en zijn omgeving wordt verstoord. Bij de beoordeling van zonnepanelen binnen regime 4 in het zicht, worden onderstaande punten beoordeeld:
 - Alternatieven uit het zicht of elders op het perceel, op bijgebouwen of niet-historisch waardevolle aanbouwen, zijn afgewogen en leveren geen rendabele situatie op.
 - De energieopwekking is ten bate van het eigen (monumentale) pand en er wordt geen cultuurhistorisch waardevol groen gekapt om de bezonning te verbeteren.
 - Er ontstaat door de aanleg van de panelen geen onevenredige aantasting van monumentale waarden in de vorm van een ernstige visuele verstoring en/of schade aan bouwhistorische waarden/materiaal.
 - Historische dakopbouwen en andere elementen op het dak (schoorstenen, dakkapellen, decoraties, et cetera) blijven behouden.
 - Zonnepanelen op daken met bijzondere dakbedekking, zoals leien en riet, zijn niet toegestaan.
 - Zonnepanelen zijn niet toegestaan op bijzondere dakvormen en op ondergeschikte dakschilden.

ALGEMENE UITGANGSPUNTEN (van toepassing op alle vergunningsaanvragen, ongeacht gebied of beschermde status)

Huidig: Nota Uiterlijk van Bouwwerken

- Op platte daken ten minste net zo ver verwijderd van de dakrand als de paneel of collector hoog is. Dus bij hoogte van 0.50 m. dan moet de afstand tot de dakrand(en) ook minimaal 50 centimeter zijn.
- Afstand vanaf de goot, vanaf de nok en vanaf midden bouwmuur en zijkant dakvlak minimaal 0.50 m.
- Afstand vanaf de kilkeper is minimaal 0.50 m., gemeten aan de bovenzijde van de dakkapel.
- Afstand vanaf hoekkeper is minimaal 1.00 m., gemeten aan de bovenzijde van de dakkapel.
- Bij meerdere zonnepanelen of collectoren zijn deze regelmatig gerangschikt in een rechthoekig blok, zonder verspringingen.
- De plaatsing is passend binnen de samenhang en ritmiek van de gevelwand en doet geen afbreuk aan de architectuur of cultuurhistorische waarden van het gebouw.
- Geplaatst op dakvlak of op plat dak en niet aan de gevel.
- Op hellende daken vlak met een hellingshoek gelijk aan het dakvlak.

Advies

- De zonnepanelen zijn op schuine dakvlakken minimaal één dakpan (25 cm) verwijderd van de dakranden, nok en goten/boeidelen.
- Zonnepanelen worden op schuine dakvlakken regelmatig gerangschikt in een rechthoekig blok, zonder verspringingen.
- De dakconstructie moet de installatie goed kunnen dragen.
- Zonnepanelen zijn reversibel geplaatst boven op de bestaande dakbedekking, zonder wijzigingen aan te brengen aan de bestaande architectuur en dakbedekking (geen geïntegreerde panelen).
- Op gelijksoortige woningen binnen één rij dienen zonnepanelen op een identieke wijze gelegd te worden, binnen dezelfde positionering binnen het dakvlak. De eerste vergunning geldt hierbij als trendsetter voor de rest van de rij/blok.
- Uitvoering van de zonnepanelen in een terughoudende detaillering en uitstraling.

5h. Adviezen zonnepanelenbeleid

- Communiceer de mogelijkheden van het aanbrengen van zonnepanelen op een begrijpelijke en overzichtelijke manier aan eigenaren van beschermd erfgoed. De flyer van de gemeente Nijmegen kan daarbij als voorbeeld dienen;
- Communiceer duidelijk met de inwoners de mogelijkheden voor een vooroverleg, waarbij de indieningseisen laagdrempelig zijn (bijvoorbeeld alleen een legplan en een foto van het betreffende aanzicht van het dakvlak). Aanvragers kunnen dan een goede inschatting maken van de kans van slagen van de aanvraag, voordat zij hoge kosten hebben gemaakt voor bijvoorbeeld bouwkundige tekeningen;
- Sta geen geïntegreerde panelen toe op monumenten en in beschermde stads- of dorpsgezichten vanwege de aantasting van oorspronkelijke dakbedekking en een hoger risico op brand;
- Handhaaf op plaatsing van zonnepanelen zonder vergunning, zodat geen rechtsongelijkheid ontstaat onder inwoners.

6. kansen voor alternatieve vormen van energieopwekking

Alternatieve vormen van energieopwekking

Als op een pand in een beschermd gezicht of een pand met een beschermde monumentenstatus, geen zonnepanelen mogelijk zijn, kan de gemeente de betreffende eigenaren en bewoners voorlichten over alternatieven. Zeker voor eigenaren van panden binnen regime 4, waaronder monumenteigenaren, is het van belang dat er alternatieven worden geboden, bij voorkeur binnen de directe omgeving. Sommige alternatieven kan de gemeente zelf (helpen) ontwikkelen. In dit hoofdstuk geven we daar richting aan.

SUBSIDIEREGELING COÖPERATIEVE ENERGIEOPWEKKING

De gemeente kan collectieve zonneprojecten elders (binnen of buiten het beschermd gezicht) organiseren en/of faciliteren. Daarin kunnen eigenaren participeren binnen en direct grenzend aan de postcode van de opweklocatie (de zogenoemde postcoderoos). Meer informatie kunt u vinden via de volgende [link](#).

Essentieel daarvoor is het vinden van een locatie. Daarbij helpt het als de gemeente eigen gebouwen of grond beschikbaar stelt voor zonnepanelen, zoals scholen of sportaccommodaties, of bemiddelt met eigenaren van grote daken in de buurt van een historisch waardevol gebied. Daarbij denken wij bijvoorbeeld aan:

- Op het eiland Marken, waar het percentage van panden met een monumentale bescherming hoog is, zou gekeken kunnen worden naar een overkapping van de parkeerplaats aan de Kruisbaakweg of zonnepanelen op de supermarkt. Voor meer informatie over zonnecarports verwijzen wij naar de publicatie: 'de zonnige kant van parkeren' [link](#). Interessant is de website van zonnedakje [link](#) waarmee snel inzicht verkregen kan worden in een financiële haalbaarheid van een mogelijke locatie hiervoor.
- In de historische kern van Monnickendam is het aantal monumenten ook hoog. Gekeken zou kunnen worden naar de daken van de bedrijfsbebouwing aan de Havenstraat en Het Prooyen.
- In het buitengebied bevinden zich nog meerdere agrarische bedrijven met stallen met asbestdaken zonder historische waarde. De gemeente kan stimuleren om deze daken te saneren waarbij een nieuw dak geplaatst wordt bedekt met zonnepanelen. Hierin kan mogelijke het postcoderoosgebied participeren.

Zonnepanelen boven parkeerplaats
Bron: de website van Partij Souburg-Ritthem [link](#)

Parkeerplaats in Marken
Bron: Beeldbank gemeente Waterland

ZONNEDAKPAN

Een zonnedakpan is een dakpan en zonnepaneel in één. Ze zijn in meerdere kleuren te verkrijgen. Zonnedakpannen leveren minder energie op dan zonnepanelen, dit komt onder andere door de schuine bolling in bepaalde pannen en doordat er weinig ventilatie onder de pannen is waardoor de prestatie afneemt bij hogere temperaturen. De installatie is arbeidsintensiever en kwetsbaarder omdat iedere dakpan met kabels aan elkaar gekoppeld moet worden. De investeringskosten zijn ruim twee keer zo hoog als bij zonnepanelen en de terugverdientijd is tussen de 12-20 jaar. Bij zonnepanelen is dit ongeveer 7 jaar. Zonnedakpannen zijn in mindere mate reversibel en daarom vrijwel niet geschikt om op monumenten en beeldbepalende gebouwen te plaatsen.

ZONNECOLLECTOREN EN PVT PANELEN

Een zonnecollector werkt altijd in combinatie met een boiler/vat. De collectoren zetten zonne-energie om in warm water, dat in een boilervat wordt opgeslagen. Dit water wordt gebruikt voor warm tapwater of als ondersteuning voor ruimteverwarming. Zonnecollectoren worden buiten geplaatst, veelal op een dak. De collectoren zijn er in verschillende vormen zoals een vlakke plaat of buizen. Een vlakke plaat heeft de voorkeur. Voor de plaatsing van vlakke plaat zonnecollectoren op het dak gelden dezelfde adviezen als voor zonnepanelen.

In PVT panelen zitten zonnepanelen en zonnecollectoren in één paneel. Je wekt hiermee stroom op en warm water. Dit kan gebruikt worden als bron voor een warmtepomp waardoor de warmtepomp geen (extra) buitenunit nodig heeft. Deze panelen worden steeds populairder. Ze zien eruit als normale zonnepanelen maar zijn momenteel prijziger dan zonnepanelen. Voor de plaatsing van PVT panelen op het dak gelden dezelfde adviezen als voor zonnepanelen.

WARMTEPOMPEN EN AIRCO'S

Een warmtepomp kan een cv-ketel vervangen. Deze pomp gebruikt energie uit de bodem, de buitenlucht of water. Het is een zuinige en

Zonnepan

Bron: de website van Facilitaire Info [\[link\]](#)

duurzame manier om je huis te verwarmen. Een warmtepomp heeft meestal een buiten- en een binneninstallatie unit. In dit document wordt alleen ingegaan op de buitenunit, vanwege de invloed die de plaatsing heeft op het uiterlijk aanzien van een pand en straatbeeld. Deze uitgangspunten gelden ook voor de plaatsing van airco buitenunits. De buitenunit is over het algemeen eenvoudiger buiten het zicht te plaatsen dan bijvoorbeeld zonnepanelen omdat een buitenunit ook in de tuin geplaatst kan worden bijvoorbeeld met een omkisting, enerzijds om het geluid te dempen, anderzijds om de unit aan het zicht te onttrekken. Het huidige beleid, verwoordt in de Nota Uiterlijk van Bouwwerken geeft volgens ons voldoende mogelijkheden voor het plaatsen van warmtepompen. Ook uit de gesprekken met de dorpsraden is niet gebleken dat hier belemmeringen gezien worden. Tevens zijn er warmtepompen zonder buitenunit. Dit is de water-waterwarmtepomp die warmte haalt uit de bodem of met hulp van PVT panelen.

ADVIEZEN ALTERNATIEVEN ENERGIE-OPWEKKING

- Zet je in voor het vinden van locaties voor coöperatieve zonne energieopwekking. Zie het begin van dit hoofdstuk;
- Sta geen zonnedakpannen toe op monumenten en in beschermde stads- of dorpsgezichten omdat deze in mindere mate reversibel

zijn waardoor het monument of beschermd dorpsgezicht permanent aantasten;

- Blijf in grote lijnen het huidige beleid en criteria in de Nota Uiterlijk van bouwwerken 2018 hanteren voor wat betreft warmtepompen, hierin stellen wij een kleine nuance voor:

Monumenten en regime 4-gebieden:

1. Installatie bij voorkeur inpanding, tenzij er aantoonbaar redenen zijn dat de installatie (deels) niet inpandig opgelost kan worden.
2. Installatie buitenunit is geplaatst op een plek die niet storend zichtbaar is vanuit het openbaar gebied, bijvoorbeeld in de achtertuin aan de achtergevel of op het achterdakvlak, tenzij uitdrukkelijk ontworpen en/of zorgvuldig ingepast.
3. Installatie doet geen aantasting aan de architectuur en monumentale waarde van het pand.

Regime 2-gebieden:

1. Installatie bij voorkeur inpanding, tenzij er aantoonbaar redenen zijn dat de installatie (deels) niet inpandig opgelost kan worden.
2. Installatie buitenunit is geplaatst op een plek die niet storend zichtbaar is vanuit het openbaar gebied, bijvoorbeeld in de achtertuin aan de achtergevel of op het achterdakvlak, tenzij uitdrukkelijk ontworpen en/of zorgvuldig ingepast.
3. Installatie buitenunit is tenminste 2 meter achter de voorgevel of (zij)gevel gericht naar het openbaar gebied, en wordt zo veel mogelijk gecamoufleerd opgesteld (bijvoorbeeld met groenblijvende beplanting of een omkisting).

Warmtepomp achter een groene haag
Bron: de website van Bosch [\[link\]](#)

7. isolatiemaatregelen

Isolatiemaatregelen

De energietransitie in brede zin en specifiek gebouwen te verduurzamen begint bij het beperken van warmteverlies door isolatie. Deze maatregel is noodzakelijk om gasverbruik te beperken en over te stappen naar alternatieven verwarmingssystemen zoals bijvoorbeeld een warmtepomp. Dit is lijn met de Trias Energetica; de meest toegepaste strategie om energiebesparende maatregelen te nemen, zodat ze op een efficiënte manier samenwerken zie [\[link\]](#).

Als gestart wordt met isoleren is het verstandig om te beginnen waar de meeste warmteverliezen zijn. Over het algemeen is dit het dak en het glas in een gebouw. In dit hoofdstuk geven we algemene informatie over muurisolatie, dakisolatie en glasisolatie

MUURISOLATIE

Muren kunnen geïsoleerd worden aan de binnenkant (interieurzijde), in de spouw of aan de buitenkant (exterieur). Het isoleren van muren aan de buitenzijde van monumenten en panden binnen beschermde stads-en dorpsgezichten is niet wenselijk, vanwege de grote invloed op het uiterlijk aanzien van zowel het pand als het straatgezicht. Ook betekent het een aantasting van het oorspronkelijke gevelmateriaal.

Als monumenten en beschermde stads-en dorpsgezichten een spouw (minimaal 6 cm) hebben is spouwisolatie mogelijk mits dit niet zichtbaar afgewerkt wordt aan de buitenzijde bijvoorbeeld door van binnenuit in te spuiten, of door de spuitgaten in de voeg te maken, en deze netjes dicht te maken met de juiste kleur, materialisatie en detaillering.

Wanneer bij monumenten ook het interieur is beschermd, vanwege historisch waardevolle interieurelementen, is het isoleren van de binnenzijde van de muur een vergunningplichtige activiteit. Voor panden zonder beschermde status, binnen een beschermd stads- of dorpsgezicht is isoleren van de binnenzijde van de muren vergunningvrij.

Isoleren van de muren aan de binnenzijde kan op verschillende manieren, zoals:

- Het plaatsen van isolatiemateriaal tegen de binnenzijde van de constructie. Dit kan vaak achter de aftimmering en/of gestucte

voorzetwand geplaatst worden. Dit is ook het geval bij de houten huizen op Marken. De isolatiewaarde en het materiaal bepalen de dikte van de isolatie. Win bij het isoleren van uw woning advies in van een expert.

- In geval het interieur monumentaal beschermd is kan in sommige gevallen gekozen worden voor warmtereflecterende afwerkingen zoals warmte reflecterende stuc of verf. Deze stuc (minimaal laag van 1 mm) heeft een thermo actieve coating die warmte reflecteert door middel van microbubblen. De muur zal warmte reflecteren waardoor de warmte binnen blijft. Dit is een andere vorm van isoleren als het toepassen van een pakket isolatiemateriaal. Let op: Ook in de zomer reflecteert de stuc warmte van binnen waardoor een huis minder snel afkoelt. Win bij het isoleren van uw woning advies in van een expert.

Let op: Bij isoleren is het van belang dat vocht afgevoerd kan worden zodat er geen vochtophoping en schade kan ontstaan. Raadpleeg een expert over de uitvoering.

DAKISOLATIE

Met dakisolatie wordt veel energie bespaard. Isolatie is mogelijk aan de buitenkant of de binnenkant van het dak. Welke isolatie het meest geschikt is, verschilt per pand. Het is aan te raden advies in te winnen van een expert.

Bij het isoleren aan de buitenkant wordt het dak dikker als gevolg van de dikte van het isolatiemateriaal. Bij panden met een monumentale status is dit een vergunningplichtige activiteit omdat het uiterlijk aanzien wijzigt en er bouwkundige wijzigingen optreden. Voor panden zonder beschermde status is dakisolatie aan de buitenzijde toegestaan, wanneer het dak niet zichtbaar is vanuit het openbaar toegankelijk gebied. Het heeft de voorkeur om de oorspronkelijke dakbedekking weer terug te plaatsen, na het aanbrengen van de isolatie, zodat het uiterlijk aanzien zo veel mogelijk in stand blijft.

Isoleren aan de binnenkant is in geval van monumenten en beschermde stads-en dorpsgezichten goed mogelijk, afhankelijk van

de monumentale afwerking aan de binnenzijde. Wanneer van een monument ook het interieur is beschermd, en er historisch waardevolle onderdelen aanwezig zijn in de kap (betimmeringen, beschilderingen) is dakisolatie aan de binnenzijde een vergunningplichtige activiteit. Voor panden zonder monumentale bescherming is het isoleren van de kap aan de binnenzijde, vergunningvrij.

Bij een sporenkap kan de isolatie tussen de sporen (spanten) geplaatst worden. Ook de ruimte tussen de gordingen is op te vullen met isolatiemateriaal. Als de ruimte onder het dak niet als verblijfsruimte wordt gebruikt is het ook te overwegen om de vloer te isoleren in plaats van de kap. Bij isoleren is het van belang dat vocht afgevoerd kan worden zodat er geen vochtophoping en schade kan ontstaan. Raadpleeg een expert over de uitvoering.

GLASISOLATIE

Een monumentaal gebouw verliest vaak veel warmte door grote ramen met enkelglas of glas-in-loodramen. Het aanbrengen van HR++(+) glas vergt veelal dat het volledige raam vervangen moet worden vanwege de dikte en het gewicht. Dit betekent een aantasting van het beschermde erfgoed, als gevolg van verwijdering van historisch materiaal en het mogelijk wijzigen van het uiterlijk aanzien. Het vervangen van ramen en kozijnen is conform het huidige beleid bijna altijd een vergunningplichtige activiteit bij beschermde monumenten. Wanneer het uiterlijk aanzien van panden binnen beschermde stads- en dorpsgezichten niet wijzigt, is glasisolatie vergunningvrij. In vrijwel de meeste gevallen, zullen er echter wijzigingen optreden vanwege het vervangen of verstevigen van de ramen.

Glasisolatie is samen met dakisolatie de grootste energiebesparing die te behalen is als het gaat om isoleren. Er zijn verschillende mogelijkheden voor de toepassing van glasisolatie bij beschermd erfgoed, zie onderstaande tabel.

ADVIEZEN ISOLATIE

- Glasisolatie draagt veel bij aan het voorkomen van warmteverlies.

We adviseren de gemeente om glasisolatie ook eenvoudiger te maken voor eigenaren in geschermd dorpsgezichten en monumenten op

Type	Principe	Dikte	Isolatie-waarde	Kosten
Vacuümglas	2 lagen glas met vacuüm spouw	6-8mm	+ +	- -
Dubbel monumentenglas	2 lagen glas met argon spouw	8-11mm	+	-
Enkel monumentenglas	2 lagen glas met isolerende folie met coating	3-8mm	+/-	+/-
Achterzetbeglazing	Extra raam aan de binnenzijde	4-6mm	+/-	+/-
Folie	Folie reflecteert warmte van binnen	1mm	- -	+ +

- de volgende manieren:
- Voor ramen die niet zichtbaar zijn vanaf de straatzijde eerder medewerking te verlenen aan glasisolatie ook als het raam aan gepast moet worden. Bijvoorbeeld bij HR++ glas.
 - Voor ramen op een verdieping gelegen waarbij aanpassingen van het raam vrijwel niet zichtbaar zijn vanaf de straat, eerder medewerking te verlenen aan glasisolatie ook als het raam aan gepast moet worden. Bijvoorbeeld bij HR++ glas.
 - Ingrepen voor glasisolatie waarbij 3 mm of minder gefreesd hoeft te worden in het bestaande raamhout en het raam verder niet verandert qua aanzicht, detaillering en materiaal (veelal het geval bij vacuümglas) vergunningsvrij te maken met enkel een meldingsplicht. Gemeente Amsterdam onderzoekt deze richting momenteel ook.

bijlage 1. gespreksverslagen kernraden en historische verenigingen

Gespreksverslag Historische vereniging Oud Monnickendam

Gesprek Vereniging Oud Monnickendam
Vrijdag 8 september, 10-11 uur.

Aanwezigen:

Herman Reurs, bestuurslid Oud Monnickendam / Architect bij Van Stigt Architecten in Amsterdam
Willemijn Paijmans, bureau COUP
Thijs Aarden, bureau COUP
Dhr. Robin van Broekhoven van de Stadsraad Monnickendam is helaas, zonder opgegeven reden, afwezig.

Mooie methodiek passen we toe, waarbij inzichtelijk wordt welke invloed zonnepanelen hebben binnen verschillende straatgezichten en gebieden.

Het contact met de gemeente is behoorlijk minimaal om de mogelijkheden voor verduurzaming te bespreken. Er wordt rigide gewezen op de bestaande regels, en er is geen dialoog mogelijk, om de mogelijkheden verder te verkennen.

90% van de vergunningsaanvragen wordt gehonoreerd, omdat er geen aanvragen worden gedaan die niet binnen het bestaande beleid passen. Voor warmtepompen worden, voor zover bekend, weinig aanvragen gedaan in MD.

Voor de Vereniging Oud Monnickendam zouden de regels veel verder mogen worden opgerekt. Het zou zowel voor eigenaren binnen beschermde stads- en dorpsgezichten, als ook voor monumenteigenaren, mogelijk moeten zijn om te verduurzamen op het eigen pand. Maar wel onder strenge voorwaarden: All black-panelen die in een gesloten vlak worden gelegd, goed gepositioneerd op het dakvlak. Voor Rijksmonumenten met rode pannen op het dak, zouden rode panelen verplicht kunnen worden gesteld, omdat die het straatbeeld en het monument minder visuele schade aan doen. Ook het gebruik van fake-panelen voor de hoeken om het dakvlak op te vullen, zou een regel kunnen zijn voor monumenteigenaren. Iedereen moet de kans krijgen, maar onder strenge voorwaarden.

Als over enkele jaren het elektriciteitsnetwerk helemaal overbelast is (nu al in Zeeland en Amsterdam), is het onontkomelijk om op eigen pand energie op te wekken. Eigenlijk zou je de knop van de verschillende regimes op pand-niveau moeten kunnen afstemmen. Elke pand verdraagt iets anders, en zou per object in zijn specifieke context beoordeeld moeten worden. Een vaste set criteria die toepasbaar is op alle monumenten, is onmogelijk. Het blijkt maatwerk.

Alternatieven mogelijkheden voor energieopwekking, buiten zonnepanelen:

- Een kans voor de gemeente om extra zonnedaken te vinden, is op agrarische ensembles in het buitengebied. Veel stalgebouwen hebben nog asbest-daken. Om die daken te vervangen is een ingewikkelde en lange procedure nodig, waar veel boeren weinig zin in hebben. De gemeente zou kunnen helpen bij een grootschalige asbestverwijderings-actie in het buitengebied, bijvoorbeeld door hiervoor subsidie te verlenen, of door een project te coördineren via een uitvoerder, op voorwaarde dat het dak gebruikt kan worden als een coöperatief zonnepanelen-dak.
- Het plaatsen van kleine windmolens in het landelijk gebied, wordt als weinig kansrijk gezien. Er zijn in de gemeente verschillende acties om (grote) windmolens te voorkomen.
- In Amsterdam wordt erover gedacht om het toepassen van vacuümglas in monumentale panden/kozijnen binnen een meldingsplicht te regelen, mits voor de plaatsing binnen het bestaande kozijnhout niet meer dan 3mm hoeft te worden uitgefreesd. Voor veel monumenten is glasisolatie de belangrijkste bezuiniging in de stookkosten.

Gespreksverslag Stadsraad Broek in Waterland en Vereniging Oud Broek

Verslag gesprek Stadsraad Broek in Waterland en Vereniging Oud Broek
Vrijdag 15 september 2023, 14:30-15:30 uur

Aanwezigen:

Ruud Kroon, penningmeester stadsraad Broek in Waterland

Jaap Wortel, penningmeester Vereniging Oud Broek (vm. Wethouder, vm. Raadslid, GL)

Thijs Aarden, bureau COUP

Willemijn Paijmans, bureau COUP

Dhr Wortel: Ik begrijp het lastige compromis tussen enerzijds de wens tot het behoud van het erfgoed en de historisch waardevolle straatgezichten, en anderzijds de opgave om verduurzaming mogelijk te maken; ook bij beschermd erfgoed. Ik was zelf raadslid toen de nota uit 2018 werd vastgesteld, waar heel veel discussie over heeft plaatsgevonden. Zelf vind ik de Nota goed werken, vooral ook omdat er wordt gestuurd op Postcoderoos-regelingen en Windmolen-coöperaties.

Zijn voorkeur gaat uit naar een streng regime (4) waarbij zonnepanelen maar ook technische installaties uit het zicht blijven. Het zou eeuwig zonde zijn als het straatbeeld dat nu zo intact is, wordt aangetast. Ook al is het reversibel. Hij vindt dat de gemeente zich terughoudend moet opstellen, maar wel aan de slag moet met alternatieven. Men zal begrijpen dat de straatgezichten en monumenten behouden moeten blijven, maar de energierekening wel betaalbaar moet blijven, anders verliezen monumenten hun gebruik, en daarmee hun waarde.

Meneer Kroon is dezelfde mening toegedaan, en heeft een voorkeur voor regime 4 in Broek in Waterland, waarbij de zonnepanelen uit het zicht blijven. Hij heeft zelf wel zonnepanelen, maar deze zijn bewust uit het zicht gehouden, en daarmee is gekozen voor een locatie met een minder optimaal rendement.

Meneer Kroon informeert of wij bekend zijn met een experiment in de gemeente Lochem, waarbij 12 monumentale woning worden aangesloten op waterstofgas. Zou dat ook een optie zijn voor Broek in Waterland? Thijs gaat aan waterstof in de toekomst vooral ingezet zal worden voor industrie en zwaar transport. Het voordeel voor de gebouwde

omgeving is dat de bestaande gasleidingen gebruikt kunnen worden. Echter gaat er veel energie verloren bij de omzetting van groene stroom naar waterstof waardoor het logischer lijkt om direct te verwarmen met elektriciteit waar dit kan. Innovatie in warmtepompen zal zorgen dat komende jaren meer steeds hogere temperatuur verwarmd kan worden, iets wat relevant is voor minder goed te isoleren panden zoals monumenten. Dit experiment in Lochem is gestart in januari dit jaar, en zal 3 tot 5 jaar duren. Er is dus nog heel weinig te zeggen over de resultaten. Wel kunnen we tussentijds navraag doen, of er al iets bekend is over de resultaten.

Beide heren kennen geen voorbeelden van vergunningaanvragen uit het dorp voor panelen, die zijn afgekeurd, of waarover tumult heeft ontstaan. Wel is bekend onder de inwoners dat binnen het huidige beleid er weinig mogelijk is.

Vraag is nog of er rekening wordt gehouden in de criteria met geluidsoverlast als gevolg van het toepassen van warmtepompen. Hier is een landelijke regelgeving voor, maar ligt niet binnen de scope van dit onderzoek, dat zich richt op de visuele aspecten.

Gespreksverslag Eilandraad Marken

Verslag gesprek Eilandraad Marken
Maandag 18 september 2023, 14:30-16:00 uur

Aanwezigen:
Cees van Altena, voorzitter Eilandraad Marken
Tijs Klaver, voorzitter werkgroep Wonen en Verduurzamen
Thijs Aarden, bureau COUP
Willemijn Paijmans, bureau COUP

De roep om verduurzaming klinkt in Waterland duidelijk. Dat gaat zowel om de mogelijkheid voor het aanbrengen van zonnepanelen als voor isolatiemaatregelen. De regels die er nu zijn, zijn ontzettend strikt en worden door de gemeente en de commissie voor welstand en monumenten rigide gehanteerd. Er is bij de commissie niet altijd voldoende kennis over de specifieke context en situatie, en er wordt niet altijd meegedacht over reële (en rendabele) mogelijkheden.

Het resultaat daarvan is dat zonnepanelen en isolatie-maatregelen maar zelden worden aangevraagd, men gaat er bij voorbaat vanuit dat de aanvraag wordt afgekeurd. Bovendien zijn de indieningsvereisten zo streng en de kosten voor een architect of bouwkundig tekenaar zo hoog, dat niemand daar energie in gaat steken. Dhr. Van Altena geeft een recent voorbeeld van een volgens regels geïsoleerd monument (dak en wand isolatie, ramen, vloer) waarvan de kosten dusdanig hoog waren, dat, zelfs onder aftrek van subsidie, niet veel Markers zich dat kunnen of willen permitteren. De inwoners van Marken zijn gemiddeld gezien niet kapitaalkrchtig, zoals veel eigenaren van monumentale stolpen of bewoners van Broek in Waterland dat wel zijn. Het onderhoud van een traditioneel Markerhuis is enorm duur (Voorbeeld € 3.000 euro per gevel aan schilderwerk, en dat elke 4 à 5 jaar). Dat is voor jonge en oude Markers nauwelijks op te brengen. De energierekening is ook ontzettend hoog. Vandaar dat de wens om te isoleren voor heel veel mensen speelt. Maar binnen de huidige regelgeving is dat voor velen niet op te brengen. Vacuümglas plaatsen bijvoorbeeld binnen het bestaande raamhout met behoud van de roede-verdeling, is gewoon onbetaalbaar, maar vaak ook praktisch onmogelijk.

Steeds meer zie je inwoners, veel die de aangekochte woningen niet permanent bewonen, die zonnepanelen aanbrengen of verbouwingen

doen (plaatsen dakkapellen of vervangen van de kozijnen) zonder daarvoor een vergunning aan te vragen. De ervaring leert dat er niet op wordt gehandhaafd door de gemeente. Deze ongelijke gang van zaken zorgt voor rechtsongelijkheid en onderling onbegrip onder bewoners.

De prioriteit voor het verduurzamen van huizen op Marken, is als volgt:

1. Glasisolatie
2. Dakisolatie
3. Zonnepanelen aanbrengen

De wens wat betreft glasisolatie om de strikte regels van gebruik van vacuümglas of monumentenglas met behoud van de roedes, alleen aan de straatzijde te hanteren, en de isolatie van ramen in de zijgevels en dakvlakken met gewoon dubbelglas toe te staan. Dat heeft niet tot nauwelijks invloed op het straatbeeld, en de inwoners zouden er enorm mee geholpen zijn.

Wat betreft dakisolatie is de wens om isolatie van buitenaf toe te staan, mits e.e.a. goed gebeurt met mogelijk een kleine aanpassing voor het oorspronkelijke beeld, bij voorkeur met dun isolatiemateriaal. Het veel gebruikte advies om dan binnenwerks te isoleren, is voor vele onwenselijk. De woningen zijn al klein (45-60 M2), zeker de slaapkamer onder kap. Van binnenuit isoleren kan zo een meter vloeroppervlakte (leefruimte) schelen.

Voor wat betreft het aanbrengen van zonnepanelen gaat de voorkeur uit naar regime 2: op alle dakvlakken toestaan. De behoefte is groot onder bewoners om zelf energie op te wekken, en een alternatief te hebben voor de hoge gasrekening. Zelfs voor een rijksmonument moet het mogelijk zijn, mits het netjes wordt gepositioneerd op het dakvlak. Daar moeten wel strenge regels aan verbonden worden i.v.m. de brandveiligheid. Veel steegjes in de oude kern zijn maar 80 cm breed, daar kan geen brandweerauto kopen en het vuur slaat heel snel over. Aanleg van zonnepanelen moet door een deskundig bedrijf worden gedaan en met een keurmerk.

Over de aantasting van het straatgezicht maakt de eilandraad zich niet zo'n zorgen. Zolang de panelen reversibel worden gelegd, kan het

er ooit ook weer af. Voor het afschrikken van toeristen en eventuele gevolgen voor het toerisme als inkomstenbron van Markers, maken zij zich evenmin zorgen. Het overgrote deel van alle toeristen op Marken zijn binnen 20 minuten weer weg en spenderen niets op het eiland. De warmtepomp is eigenlijk niet toepasbaar op Marken. Ten eerste moeten de huizen voldoende geïsoleerd zijn om een comfortabele temperatuur te kunnen bereiken, en dat zijn deze huizen niet. Bovendien is er voor velen geen tot nauwelijks binnenruimte en de buitenruimte, waar de buitenunits kunnen worden neergezet is niet aanwezig of beperkt. Alleen de tuinen aan de buitenrand van de werven, zouden mogelijkheden bieden voor het plaatsen van buitenunits. Nog even geen rekening houdend met eventuele geluidsoverlast voor de woningen aan de buitenkant van de kernen.

In gesprek tussen de Eilandraad en de gemeente gaf de gemeente aan de gemeente geen mogelijkheden ziet voor Markers om structureel te verduurzamen, en aardgasvrij te worden. De strikte regels, advisering en indieningsvereisten maakt het nu voor de gemiddelde Marker onmogelijk om te verduurzamen, en dat is ontzettend jammer. Jongeren en ouderen kunnen dit niet opbrengen, en verhuizen. De doorstroming is tot stilstand gekomen. Huizen worden in toenemende mate verkocht aan beleggers, die de huizen vervolgens leeg laten staan en niet onderhouden (Rozenwerf). Dat maakt het eiland er niet leefbaarder op.

‘Wij willen ook niet dat het hier het wilde westen wordt. Wij houden ook van ons eiland zoals het nu is met zijn mooie straatgezichten en zicht op de werven. Tegelijkertijd moeten we ook realistisch en pragmatisch zijn, zonder isolatie en verduurzaming wordt het hier onleefbaar en onbetaalbaar’.

Het zoeken naar alternatieve vormen van energie-opwekking is een goede gedachtegang. Of het overkappen van de centrale parkeerplaats een optie is, is de vraag. Ook dat heeft invloed op het uiterlijk aanzien van het eiland, en valt ook binnen het rijksbeschermd dorpsgezicht waarvoor een vergunning moet worden aangevraagd.

Het verplicht stellen van zonnepanelen in de kleur van het onderliggende dakvlak (zwarte panelen op antracieten daken, rode panelen op rode daken) ziet de eilandraad wel als een mogelijkheid, als dat het aanzien ten goede komt. Ook al zijn de panelen wat duurder (15%), Markers zijn allang blij als ze iets kunnen.

Het advies van de Eilandraad is om duidelijkheid te creëren voor Markers, zodat zij vooraf een goede inschatting kunnen maken van wat wel en wat niet mag. Geef zoveel mogelijk input van goede voorbeelden en maatregelen (short-list) die worden toegestaan, zodat de kans van slagen van een vergunningaanvraag kan worden ingeschat. Denk mee met de inwoners in mogelijkheden, in plaats van onmogelijkheden, dat geldt ook voor de commissie welstand en monumenten. Zolang er niet wordt gehandhaafd, groeit het gevoel van onmacht van de inwoners, die geen mogelijkheden zien. Ook het terugbrengen van de indieningsvereisten, zou al helpen. Zo creëer je meer draagvlak bij de bewoners voor het hanteren van de regels.

Gespreksverslag Dorpsraad Zuiderwoude

Gesprek Dorpsraad Zuiderwoude, Verduurzaming beschermd erfgoed
Maandag 11 september, 15:00-16:00 uur

Aanwezig:

Christiaan Swen, bestuurslid dorpsraad Zuiderwoude

Rosa Reuten, bestuurslid dorpsraad Zuiderwoude

Thijs Aarden, bureau COUP

Willemijn Paijmans, bureau COUP

Vorig jaar heeft een bewonersbijeenkomst plaatsgevonden in het Dorpshuis, waarbij (o.a.) over verduurzaming is gesproken. De reacties op het plaatsen van zonnepanelen waren verdeeld.

Momenteel worden vergunningaanvragen voor het plaatsen van zonnepanelen aan de gemeente vooral als een hoge drempel gezien, die veelal wordt afgekeurd. Vaak worden minder panelen gegund dan gewenst, of worden alternatieven gegeven die weinig rendabel zijn.

Het water aan de achterzijde van de bebouwing in Zuiderwoude wordt ook aangegeven als 'openbaar gebied' waardoor het plaatsen van zonnepalen wel erg beperkt wordt. Ook het achterdakvlak is zo zichtbaar vanuit het openbaar gebied. Het zou beter zijn, te spreken over zichtbaarheid vanaf de straatzijde.

De mening van beide bestuursleden over de toelaatbaarheid van

zonnepanelen, verschilt. Representatief voor de inwoners van Zuiderwoude, waar men ook niet eensgezind is over dit onderwerp.

Meneer Swen is van mening dat het plaatsen van zonnepanelen op alle dakvlakken, waaronder het voordakvlak, toelaatbaar moet zijn, en het behoud van het straatbeeld verantwoordelijkheid van de bewoners zelf moet zijn. Mensen wonen in Zuiderwoude omdat het er zo mooi is, zij zullen met respect omgaan met hun pand. Zijn voorkeur gaat uit naar regime 2 in Zuiderwoude. De energierekening moet betaalbaar blijven, en over 15 jaar kunnen de panelen er, zonder enige schade, ook weer af.

Mevrouw Reuten vindt het belangrijk dat het straatbeeld gaaf blijft. Panelen aan de straatzijde zijn ongewenst. De mogelijkheden aan de achterzijde moeten verruimd worden, door het water niet als 'openbaar gebied' aan te duiden. Panelen moeten ook niet lukraak geplaatst worden. Elk pand is anders, dus het is per definitie maatwerk. Het plaatsen van zwarte panelen op donkere dakbedekking en oranje zonnepanelen op oranje dakbedekking zou het uitgangspunt moeten zijn, omdat dit een veel minder storend beeld op levert. Ook het aanbrengen van geïntegreerde panelen, in het dakvlak, geven een rustiger beeld dan panelen bovenop de dakbedekking.

bijlage 2. verslagen adviezen commissie welstand en monumenten

Verslag overleg Commissie Welstand en Monumenten . 26 juni 2023

Verslag bespreking Commissie Welstand en Monumenten, gemeente Waterland
Maandag 26 juni, 11:45-12:45 uur.
Verduurzaming beschermd erfgoed, zonnepanelenbeleid.
Bureau COUP. Willemijn Paijmans, Moon Brader.

Besloten gedeelte

Verduurzaming erfgoed Waterland

Twee medewerkers van bureau COUP geven een toelichting over hun onderzoek naar het verruimen van de regels voor zonnepanelen en zonnecollectoren. De wethouder heeft aangegeven dat elke inwoner dat mogelijkheid moet hebben om op eigen terrein te verduurzamen. Aan COUP is gevraagd te onderzoeken waar de rek zit.

Bevindingen:

De commissie heeft waardering voor het onderzoek en kan zich vinden in het onderzoek. Zij geeft de volgende aandachtspunten mee:

- In het onderzoek worden ook de bijzondere welstandsgebieden meegenomen, echter de plaatsing van zonnepanelen is vergunningvrij in deze gebieden.
- Wat wil de gemeente Waterland beschermen?
- De commissie adviseert een gebiedsgerichte aanpak en zones te maken in de beschermde gebieden waar de regels losser of juist strenger moeten zijn.
- De commissie adviseert collectieve oplossingen te onderzoeken, bv. een postcoderoosregeling.
- De commissie adviseert te kijken naar de bedrijfsloodsen in de beschermde gebieden.
- Denk na over oplossingen voor eigenaren die niets kunnen.
- De commissie geeft aan dat op bebouwing achter de hoofdbebouwing in de tweede lijn meer mogelijk zou kunnen zijn.
- Belangrijk is dat de nokken zoveel mogelijk vrij blijven voor het ervaren van het daklandschap.
- Denk ook na over windwokkels.
- De commissie adviseert het onderzoek wat extremer te maken door hypothetisch veel meer toe te staan, hierdoor zal een discussie op gang komen en uiteindelijk zal het college de knoop door moeten hakken.

Verslag overleg Commissie Welstand en Monumenten . 04 oktober 2023

Verslag bespreking Commissie Welstand en Monumenten, gemeente Waterland

Maandag 4 oktober 2023, 12:00-12:40 uur.

Verduurzaming beschermd erfgoed, zonnepanelenbeleid.

Bureau COUP. Willemijn Paijmans, Thijs van Aarden.

De opstellers van het zonnepanelenbeleid zijn aanwezig voor een toelichting. Het op te stellen zonnepanelenbeleid is bedoeld om duidelijkere criteria te stellen en tegelijkertijd meer ruimte te bieden voor verduurzaming. Er is een aantal algemene uitgangspunten opgesteld voor zonnepanelen die betrekking hebben op het volgende:

- Brandveiligheid
- Uitvoering van de panelen
- Trendsetters binnen rijbebouwing
- Plaatsing in een gesloten vlak
- Reversibiliteit
- Plaatsing op platte daken
- Bijzondere dakvormen en dakbedekkingen
- Groen

Er wordt onderscheid gemaakt in vier regimes:

- Regime 1 is vergunningsvrij volgens de regels van het rijk.
- Regime 2 betekent dat op alle dakvlakken zonnepanelen en zonneboilers mogelijk zijn, mits in een gesloten vlak aangelegd en reversibel aangebracht.
- Regime 3 betekent dat plaatsing op het voordakvlak is uitgesloten. Plaatsing op zijdakvlakken is mogelijk conform, mits in een gesloten vlak aangelegd en reversibel aangebracht.
- Regime 4 betekent dat de zonnepanelen niet zichtbaar mogen zijn vanuit het openbaar gebied. Op bijgebouwen en achteraanbouwen zijn zonnepanelen wel toegestaan.

Van elk van de regimes zijn visualisaties gemaakt om inzichtelijk te maken wat elk van de regimes in de verschillende gebieden voor een

effect zou kunnen hebben.

Het advies van de opstellers van het zonnepanelenbeleid is om terug te gaan naar twee regimes.

Voor Monnickendam geldt dat de vier hoofdstraten, de monumenten en beeldbepalende panden onder regime 4 vallen en de overige onder regime 2.

In Broek in Waterland geldt regime 4 voor het gehele dorp.

Op Marken geldt voor de Kerkbuurt, de Havenbuurt en voor de terpen het vierde regime. In de overige delen geldt regime 4.

In Zuiderwoude vallen alle panden, met uitzondering van de beeldbepalende panden en monumenten, onder regime 2.

De gemeente heeft ook gevraagd om de dorpen waar geen beschermde gezichten zijn in beeld te brengen: Ilpendam, Watergang en Uitdam. Deze dorpen zijn voor het overgrote deel vergunningsvrij, met uitzondering van de monumenten en beeldbepalende panden.

Voor het beleid worden ook alternatieve vormen van energieopwekking meegenomen, waaronder de voormalige postcoderoosregeling, kleine windmolens en technische installaties. Bij het laatste wordt gedacht aan warmtepompen. Toegelicht wordt dat voor warmtepompen het huidige beleid toereikend is.

Ook wordt aandacht besteed aan isolatie, waaronder gevelisolatie, dakisolatie en glasisolatie.

Bevindingen commissie:

De commissie uit haar waardering voor de zorgvuldige aanpak en de helderheid die het beleid krijgt. Het is goed dat de effecten met

visualisaties in beeld worden gebracht. Enerzijds wordt gezocht naar verruiming en anderzijds moet rekening worden gehouden met cultuurhistorische waarden. De commissie is ervan overtuigd dat verruiming noodzakelijk is om monumenten, beeldbepalende panden en panden in beschermde gezichten in stand te kunnen houden. De vraag is of twee regimes voldoende zijn. Wellicht zou er meer mogelijk zijn als ook wordt gedacht in de plek waar je zonnepanelen aanbrengt, zoals langs de onderste rand van het dak. Daarnaast vraagt de commissie aandacht voor afstanden tot de contouren van het dakvlak. Los van de heldere criteria zou de commissie het fijn vinden als er ook maatwerk geboden kan worden. De vraag is of dat in het beleid ingebouwd kan worden. Door de burgerleden wordt aandacht gevraagd voor de bijzonder waardevolle plekken in de kernen, waaronder de Fluwelen Burgwal en de Oudezijds Burgwal.

Ook wordt geadviseerd om zorgvuldig om te gaan met beeldmateriaal. De foto van de isolatie aan de binnenzijde die getoond wordt adviseert de commissie te schrappen. Dit is geen goed voorbeeld.

bronvermelding

- Nota Uiterlijk van Bouwwerken. Gemeente Waterland, 2018
- Waardevol Waterland Zorg voor monumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten. Gemeente Waterland, 2013.
- Zonne-energie en uw monument Wegwijzer voor eigenaren en huurders. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Juni 2020.
- Zonnecollectoren en zonnepanelen Wanneer vergunningvrij, wanneer omgevingsvergunning nodig? Ministerie van Binnenlandse zaken en koninkrijksrelaties.
- Zonne-energieplannen en monumenten Wegwijzer voor plantoetsers en vergunningverleners. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Augustus 2020.
- PV-systemen in rijksbeschermd stads- en dorpsgezichten. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Mei 2023.
- Vergunningvrij. Voor welke Wabo-activiteiten in, aan, op of bij beschermde monumenten en in beschermde stads- of dorpsgezichten is geen omgevingsvergunning nodig? Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, December 2017.
- Beeldbank gemeente Waterland, www.beeldbankwaterland.nl.

colofon

projectnaam: Verduurzaming erfgoed in Waterland
document: Advies welstandsnota duurzaamheid monumenten
datum: 04/10/2023

OPDRACHTGEVER

Gemeente Waterland
Pierebaan 3
1141 GV Monnickendam

ADVISEUR ERFGOED

COUP Urban Producers
www.coup-group.com
info@coup-group.com

Vakwerkhuis
Prof. Snijdersstraat 2
2628 RA, Delft

ADVISEUR ARCHITECTUUR

Buro Moon
www.buromoon.nl
hallo@buromoon.nl

De Fabriek van Delfshaven
Mathenesserdijk 416E
3026 GV, Rotterdam